NICC Magazine 11 /2019

Game of Gongs – Gamelan Fusion Concert Zie: pag. 22

In dit nummer:

Onbekende geschiedenis.....2

Vijftig jaar excessennota.....4

Stimuleer Indië-onder-zoekers.....11

Ze noemen me baboe..12

Oproep tot 'jihad'.....13

Alsof we halve beesten zijn.....14

Sophiahof – Van Indië tot nu.....17

Game of Gongs, gamelan fusion concert.....22

Indies Tijdschrift.....23

JES Nieuws.....25

Column.....29

Links4u.....30

Gratis maandelijks e-magazine voor de Indische gemeenschap

jaargang 11, november 2019 | oplage: 9800

Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Van de redactie

Het eerste artikel zal u verbazen, een 'oorlog' tussen Nederlanders en Zwitsers...? Leest u maar. Dan wat is er gebeurd sinds de excessennota van 1969. Verder een reactie van Nico Vink op een artikel van vorige maand. Ook twee artikelen rond de penibele situatie van de Papoea's. Voorts uitgebreid nieuws van activiteiten in Museum Sophiahof en een stuk over 'Game of Gongs', een Gamelan Fusion Concert in het Gamelanhuis in Amsterdam. Ook een artikel over een nieuw 'Indies Tijdschrift', waarvan nu het nul-nummer verschenen is. Dan een mijlpaal in de historie van het aanbieden van petities aan de ambassadeur van Japan door Stichting Japanse Ereschulden, de 300ste petitie, en tenslotte een leuke column. Wij wensen u weer veel leesplezier.

Heeft u zelf een item, waarvan u denkt dat dit onze lezers zal interesseren? NICC Magazine stelt zijn redactionele inhoud met alle plezier voor u open.
Graag willen wij u ook wijzen op de mogelijkheid ***NICC Magazine als advertentie medium*** te gebruiken. Hierbij een oproep aan alle lezers die eigenaar zijn van een bedrijf of er werkzaam zijn als PR manager om NICC Magazine als mogelijkheid te zien om ***uw bedrijf of product onder de aandacht*** van nu 9800 abonnees te brengen. Tevens willen wij een beroep doen op uw ***waardering*** als abonnee voor het zeer vele werk dat wij maandelijks aan NICC Magazine hebben. Houdt u in gedachten dat NICC Magazine geheel GRATIS is, hetgeen echter niet betekent dat wij geen kosten hebben. Juist in deze tijden is ***uw betrokkenheid*** bij NICC Magazine van groot belang en vragen wij u een ***VRIJWILLIGE DONATIE***. Wij zullen u daarvoor zeer dankbaar zijn en u zult verzekerd zijn van een blijvende gratis toezending van uw geliefde en gewaardeerde NICC Magazine. Onze volledige bankgegevens zijn: (BIC: RABONL2U)
NL39 RABO 0129 216 836, t.n.v. ***N.I.C.C.*** Den Haag NL.
Mogen wij u tenslotte vragen om NICC Magazine zoveel mogelijk bij uw familie, vrienden en kennissen onder de aandacht te brengen? Vraag hen ook gratis abonnee te worden. Wij wensen u weer veel plezier met uw NICC Magazine. En mede dankzij uw donaties en advertenties kan NICC Magazine helemaal GRATIS blijven.

Hans Vogelsang, hoofdredacteur.

Onbekende geschiedenis

Door: Han Dehne

De 'Nederlands-Zwitserse oorlog' in Indië

Wel eens gehoord van een strijd in Indië tussen de Nederlanders en de Zwitsers? Nee hè! Leest u dan dit verhaal.

Dat de Nederlandse overheid in Oost-Indië gedurende eeuwen op grote schaal in opium handelde; en het haast onvoorstelbare feit dat de overheid met de winst van deze handel de koloniale bezettings- en veroveringslegers financierde.
Het verrassende is het feit dat alle moderne boeken zwijgen over de Nederlandse opiumhandel in Azië.

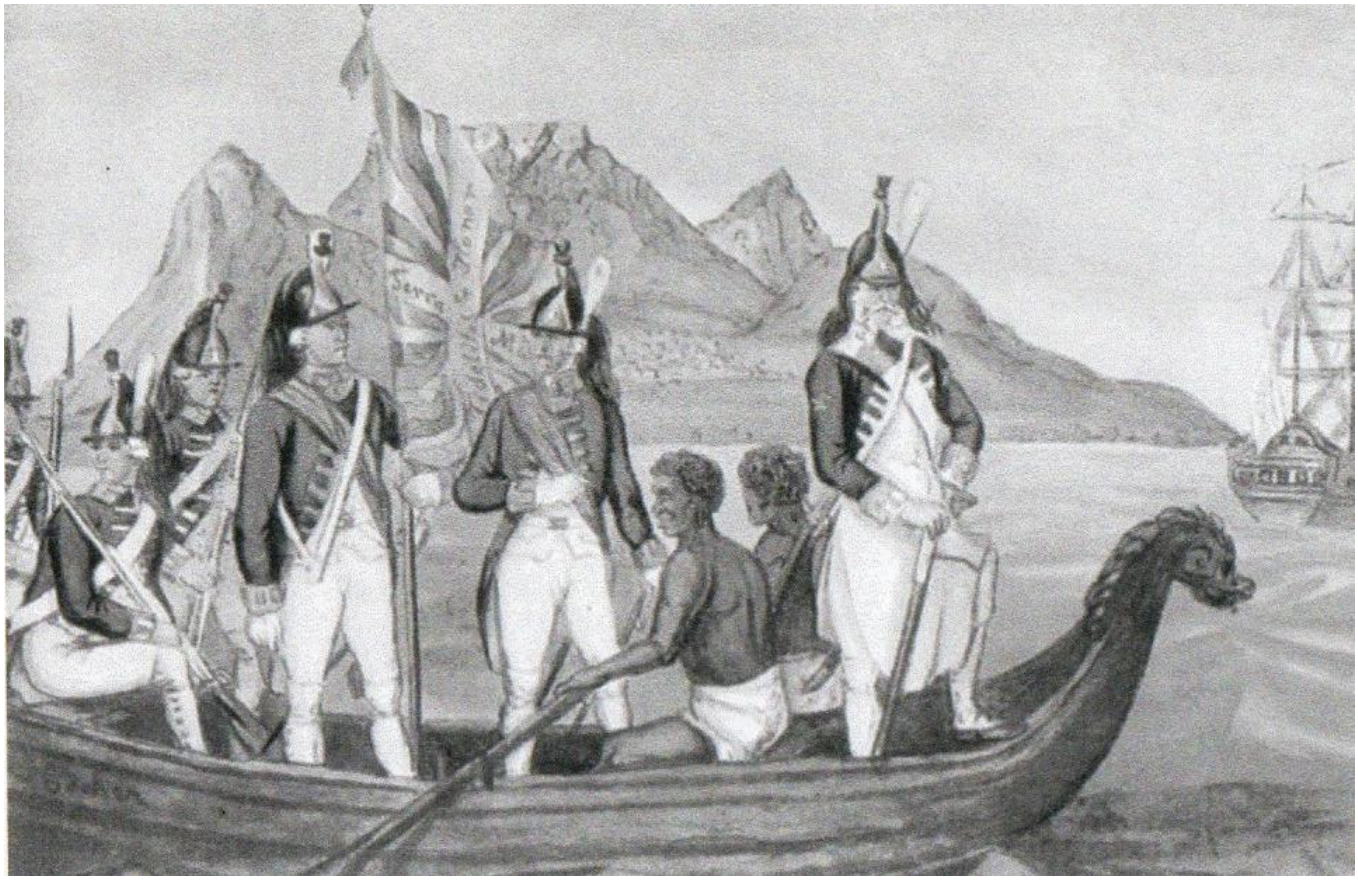
Vanaf de dag dat Europeanen voet aan wal zetten in het eilandenrijk in Zuidoost-Azië was er daar altijd wel ergens een oorlog. Soms woedden er zelfs meerdere oorlogen tegelijk. Het slagveld van de koloniale geschiedenis van het land is bezaaid met lijken.

"Vele Tienduizenden Portugezen, Spanjaarden, Engelsen, Fransen, Zwitsers, Nederlanders, Japanners en huursoldaten uit tal van andere landen lieten er hun leven." Maar je kan zeggen dat de negentiende eeuw een eeuw van oorlogen in Indië is geweest. Zelfs tegen de Zwitserse huurlingen in Semarang werd keihard opgetreden.

Verreweg de meeste slachtoffers - militair en burger – waren de inheemse Indonesiërs, 'ten minste drie à vier miljoen'. De kritiek die er vroeger al was op het Hollandse kolonialisme; Multatuli was wel de bekendste criticus, maar hij was zeker niet de enige. Gouverneur-generaal Laurens Reael, de voorganger van de zo beruchte Jan Pieterszoon Coen, zei eeuwen geleden al dat Nederland de naam had 'de gewelddadigste natie van de gehele wereld' te zijn.

Als klein land stond Nederland in de negentiende eeuw voor de taak om een groot koloniaal leger bijeen te brengen. Wervers zwermden uit over heel Europa. De rekruten voor het koloniale leger gingen naar het wervingspunt in Harderwijk, dat daardoor al gauw de bijnaam het 'riool van Europa' kreeg. Dat is echter overdreven.

Vaak zochten de wervers naar ervaren soldaten die al in eerdere oorlogen elders in Europa hadden gevochten. De Zwitsers, vanouds huurlingen in buitenlandse legers, waren zeer gewild. In Nederland kwamen militairen vooral uit de grotere steden. Zij hadden gewoonlijk reeds als dienstplichtig militair gediend of kwamen uit het Nederlandse beroepsleger. Dat het koloniale leger het laatste redmiddel was voor wie maatschappelijk niet wilde deugen, is

Zwitserse huursoldaten in dienst van de VOC (uit het boek 'Le Régiment Meuron 1781-1816'; Le Forum Historique, Lausanne, 1982).

een hardnekkige fabel. Alleen wie geen strafblad had en langer was dan 1,59 meter werd aangenomen.

Mannen uit de maatschappelijke onderklassen kwamen daarom meestal niet in aanmerking. Zij hadden niet alleen vaak wat op hun kerfstok, maar waren vaak ook te slecht gevoed gedurende hun jeugd om de verlangde minimumlengte te halen.

Als er werd gevochten in Nederlands-Indië - en dat gebeurde met enige regelmaat – viel niet te volstaan met de aanvoer van verse militairen via wervers in Nederland. Dan werden in allerijl enkele duizenden extra mannen geworven in het buitenland. De meesten van hen waren Duitsers, maar ook vertrokken er veel Belgen, Fransen, Zwitsers en Oost-Europeanen als soldaat naar Indië.

Vandaar dat men vandaag de dag in Nederland vele Indische families met buitenlandse achternamen tegenkomt. Wie zijn tijd in de Indische kazernes en militaire expedities overleefde, keerde meestal weer terug naar Europa. Maar ongeveer 20 procent van de buitenlanders bleef na zijn diensttijd achter en bouwde in Indië een bestaan op. Een flink aantal maakte als militair een bescheiden carrière en bracht het tot sergeant.

Deze onderofficieren konden gewoonlijk behoorlijk lezen en schrijven. Zij konden daarom ook gemakkelijk terecht in de koloniale burgersamenleving. Vele voormalige soldaten van buitenlandse komaf vonden een baan in Indië, trouwden er en raakten op de Nederlandse cultuur georiënteerd.

Toen Indonesië in 1949 onafhankelijk werd, zijn praktisch alle Indische Nederlanders ongeacht hun Franse, Duitse of andere buitenlandse wortels naar Nederland gekomen.

Ook uit Zwitserland betrok men zeer gaarne nieuwe rekruten. De Zwitsers wisten wat ze deden: in de laatste vijfhonderd jaar dienden maar liefst één miljoen Zwitsers in de legers van de Europese mogendheden. Vaak werden deze Zwitsers geronseld door particulieren.
De privatisering van oorlog was toen al een feit.

De rust op Java werd overal met vaak harde hand gehandhaafd. In Januari 1860 werd een samenspanning tot muiterij en desertie onder het Zwitserse garnizoen van Semarang hardhandig neergeslagen.

Deze ingehuurde Zwitserse huurlingen werden evenals de inlandse Molukkers bij het KNIL zwaar onderbetaald. Ook hun huisvesting was onvoldoende geregeld, waarbij de Nederlandse soldaten sterk bevoorrecht werden. Zij verdienden ook een aanmerkelijk hoger salaris en verkregen vrijwel

direct een goede huisvesting voor hun gezinnen.

Op Midden-Java werd de opstand tijdig ontdekt, maar kwamen zij in Augustus te Semarang opnieuw in openlijk verzet, met het doel om de vroeger gearresteerden te bevrijden, het geldkantoor te plunderen en zich aan hunne dienstverbintenis te onttrekken; de een groot deel van deze Zwitsers werden gevangen genomen en veroordeeld.
Dat betekende in alle gevallen de dood door middel van executies.

In 1860 werd de Opstand door de Vreemde Europese (Zwitserse) militairen te Semarang onderdrukt door het Nederlandse leger onder leiding van de toen nog Kapitein T.C.J. Kroesen en hij was een schoonzoon van Joseph Johannes.

Ik vermoed dat deze TCJ Kroesen het hele gebeuren een helpende hand heeft toegestoken, wat betreft het openbaar maken ervan. (T.C.J. Kroesen - Majoor Hoofdintendant N.I.L. - *1823 Groningen - †1902 Batavia.
Ook dit is een stukje geschiedenis uit voormalig Nederlands-Indië.
Van 1925 tot ongeveer 1930 vond ook de oorlog met de prins Diponegoro plaats.

BORCADEN
BORCA ONLINE
Weimarstraat 39
2562GP Den Haag
0703642806
(advertentie)

Vijftig jaar Excessennota

Door: Maurice Swirc

In 1969 verscheen de Excessennota, over de politionele acties in Indonesië tussen 1945 en 1950. Een explosieve ambtelijke notitie over de medeverantwoordelijkheid van toenmalige bewindslieden als Willem Drees werd angstvallig verzwegen. Die politieke doofpot duurt voort tot vandaag.

Goedkeuring van bovenaf

'Bij het vegen van de trap moet je bovenaan beginnen', zo klinkt het al decennia onder Indië-veteranen. Een van hun belangrijkste frustraties is dat zij in publieke discussies altijd worden vereenzelvigd met oorlogsmisdrijven tijdens 'de politionele acties' in Indonesië tussen 1945 en 1950, terwijl de hoogste militair en de politiek verantwoordelijken uit het zicht blijven. Tegelijkertijd klinkt tot op vandaag uit kringen van oud-strijders scherpe kritiek op de steeds luider klinkende analyse dat Nederlanders in Indonesië op structurele basis en met goedkeuring van bovenaf oorlogsmisdrijven hebben gepleegd.

In januari 1969 vinden Indië-veteranen juist ook de hoogste vertegenwoordiger van de politiek aan hun zijde: premier Piet de Jong. In vervolg op een fel nationaal debat over Indische oorlogsmisdaden geeft de regering de opdracht tot archiefonderzoek. Na enkele maanden haastig werk van een kleine ambtelijke commissie onder leiding van de jonge jurist Cees Fasseur resulteert dat in de *Excessennota*. In zijn begeleidende brief op 2 juni concludeert De Jong 'dat de krijgsmacht als geheel zich in Indonesië correct gedragen heeft'. De conceptversie van de nota spreekt nog over 'oorlogsmisdrijven'.

De Jong zorgt er hoogstpersoonlijk voor dat die benaming wordt vervangen door het eufemistische en niet-juridische begrip 'excessen', een term die impliceert dat het om uitzonderingen gaat. 'Hoewel deze regeringsnota de meeste Indië-veteranen impliciet en expliciet van de excessieve geweldsdaden vrijsprak, was het kwaad in hun ogen al geschied', schrijft militair-historicus Martin Elands van het Kennis- en Onderzoekscentrum van het Veteranen-instituut in de *Militaire Spectator*. 'De rol van de verantwoordelijke hogere militaire en politieke niveaus bleef (…) goeddeels buiten schot.'

Deze *Excessennota* vervult een sleutelrol in een historische doofpot: het bagatelliseren en feitelijk ontkennen door de Nederlandse regering van de eigen rol en verantwoordelijkheid voor de oorlogsmisdaden. *De Groene Amsterdammer* onthulde in september dat de toenmalige regering tegelijkertijd zorgde voor een tweede, minstens zo indringende, *juridische* doofpot. Een speciaal opgetuigde wet, de zogenoemde Verjaringswet, moest er definitief

voor zorgen dat de daders van de Indische oorlogsmisdrijven nooit strafrechtelijk vervolgd konden worden. De Verjaringswet trad in 1971 geruisloos in werking en geldt tot op vandaag.

Excessennota en verjaringswet

Om de ware betekenis van de Excessennota en de Verjaringswet te doorgronden, moeten we een blik werpen op een specifiek hoofdstuk uit de voorgeschiedenis ervan. Daarvoor gaan we allereerst terug naar de periode van de koloniale oorlog zelf. Al kort na de Tweede Wereldoorlog zijn er, voor wie het wil zien, onmiskenbare tekenen dat Nederlanders zich in Indonesië schuldig maken aan oorlogsmisdaden. In december 1945 verschijnen dan de eerste berichten in de media over het platbranden van kampongs door Nederlandse militairen. Zo meldt de *NRC* dat bij Batavia 'enige kampongs het moeten hebben ontgelden, zoals de Britten dat (eerder) deden, maar nu, twee dagen achtereen door Nederlandse troepen'. Dagblad *De Waarheid* en de weekbladen *Vrij Nederland* en *De Groene Amsterdammer* publiceren brieven van kritische soldaten over Nederlandse evidente oorlogsmisdaden in Indonesië.

Indoloog Bert Alberts speelt in die periode voor *De Groene* een bepalende rol, blijkt uit *Leven op de rand,* de biografie die Graa Boomsma in 2017 over hem publiceerde. In februari 1949 kondigt Alberts een lange kritische brief aan die een Nederlandse officier heeft gestuurd aan zijn vrienden, over ernstige misstanden op Java. Met zijn eenheid had de officier deelgenomen aan de tweede politionele actie. Hij uit scherpe kritiek op het gewelddadige optreden van Nederlandse militairen. 'Ik heb er persoonlijk bijgestaan dat een van onze hoofdofficieren, die vermoedelijk de Willemsorde zal krijgen voor de bezetting van Djokja, zich er tegenover generaal Spoor lachend op beroemde dat een van onze groepen een troep van tweehonderd slapende TNI-ers had aangetroffen die met de bajonet aan de *baleh-baleh* werden geprikt!' Hij schrijft over martelingen tijdens ondervragingen, het platbranden van kampongs en het aan de lopende band standrechtelijk executeren van Indonesiërs.

Nederlandse militaire colonne tijdens de politionele acties in Nederlands-Indië, 1947. Foto: © Hugo Wilmar / Nationaal Archief / Spaarnestad Photo

Onderzoekscommissie

Deze 'officiersbrief' zorgt voor geschokte reacties in de kranten en de Tweede Kamer. CPN-Kamerlid Henk Gortzak stelt vragen aan de regering. Eerder al hebben leden van de PvdA-fractie in reactie op andere soldatenbrieven gevraagd om een 'onafhankelijk onderzoek' door een speciale commissie waarvan de leden 'niet ondergeschikt zijn aan militaire en ambtelijke autoriteiten in Indonesië'. Uiteindelijk trekken zij die motie weer in.
Deze officiersbrief plaatst de gewelddadigheden weer op de parlementaire agenda. In de Eerste Kamer wordt er in maart 1949 uit voorgelezen en wordt weer gevraagd om een onderzoek.

De officiersbrief leidt in oktober 1949 tot het installeren van een onderzoekscommissie van twee juristen met ervaring als officier van justitie, C. van Rij en W.H.J. Stam. Zij krijgen de opdracht een niet-justitieel onderzoek in te stellen naar 'de aard en de omvang van de gepleegde excessen en de maatregelen die daartegen genomen zijn'. De twee juristen reizen dezelfde maand nog af naar Indonesië. Tijdens hun korte verblijf krijgen zij toegang tot vele militaire, civiele en juridische archieven en ondervragen zij militairen en burgers. Daarbij leggen zij steeds eigen dossiers aan en nemen die mee naar Nederland. In hun mappen zitten doorslagen van officiële documenten die later van overheidswege blijken te zijn vernietigd in aanloop naar de soevereiniteitsoverdracht, ofwel 'om diverse andere redenen' zijn verdwenen, beschrijft Rémy Limpach in zijn baanbrekende boek *De brandende kampongs van generaal Spoor*. Uiteindelijk schrijven Van Rij en Stam een rapport dat zich voornamelijk richt op de zogenoemde Zuid-Celebes-affaire.

Het hardhandige en zeer bloedige optreden van de Nederlandse kapitein Raymond Westerling op Zuid-Celebes voltrekt zich van 10 december 1946 tot 21 februari 1947.
De eerste massamoord plegen Westerlings Speciale Troepen in de kampong Batoea. In de vroege ochtend van 10 december worden de mannen van de vrouwen gescheiden op een centrale plek. Volgens het officiële verslag worden vervolgens 35 mannen 'standrechtelijk' geëxecuteerd. In werkelijkheid zijn dat er 63, vertelt Haij van Groenendaal vijftig jaar later in een uitzending van *Andere Tijden*. Hij diende zelf

als commando onder Westerling en beschrijft hoe de beruchte kapitein zich achter een klaptafeltje installeerde met twee pistolen voor zich. Hierna las hij een eerste naam hardop voor van een opgestelde lijst met 'terroristen'. 'Toen iemand uit de groep naar voren kwam, ik zie dat nog voor me, pakte hij een van zijn pistolen en schoot die man dood', vertelt Groenendaal.
Westerling werkte de hele lijst af. 'Er werd niets gevraagd, alleen naar je naam. Als je op de lijst stond, werd je doodgeschoten.'

Al in 1948 worden deze bloedbaden, na tumult in de pers, onderzocht in opdracht van gouverneur-generaal Van Mook, de hoogste civiele bestuurder in toenmalig Indië, door een commissie onder voorzitterschap van zijn assistent Enthoven. Die concludeert dat de executies 'in de gegeven noodtoestand gezien worden als de geboden uitoefening van de bevoegdheden van de overheid voor de bestrijding van de terreur en herstel van recht en veiligheid'. In december 1948 ontvangt de regering-Drees het kritiekloze rapport.

Rapport nooit openbaar gemaakt

De regering maakt dit rapport, dat vol gevoelige informatie staat, nooit openbaar en doet er ook verder niets mee. Van Rij en Stam maken wél dankbaar gebruik van de gegevens uit het stuk. In hun eigen rapport beschrijven ze uitgebreid het extreme geweld en brengen details aan het licht die tot dusver zijn verzwegen. Vervolgens trekken ze kritische conclusies en wijzen daarbij ook op de bestuurlijke en politieke verantwoordelijkheid. 'Zowel de luitenant-Gouverneur-Generaal,
als het Militair Gezag, als ook in zijn adviezen de heer Procureur-Generaal bleven in gebreke.'

Van Rij en Stam concluderen dat veel gevallen van extreem geweld voor altijd onbekend zullen blijven. Zelf onderzoeken ze naast de Zuid-Celebes-affaire ook zeker twintig andere gruwelijke moordpartijen die ze als representatief beschouwen voor vele andere gevallen die met succes door de militairen in de doofpot zijn gestopt. Limpach concludeert in zijn proefschrift dat de meeste misdaden zijn gepleegd in de uitgestrekte berggebieden, oerwouden en vlaktes van de talloze eilanden, zonder overlevende nietmilitaire getuigen.

Kapitein Westerling installeerde zich achter een klaptafeltje met twee pistolen voor zich. 'Er werd niets gevraagd, alleen je naam. Als je op de lijst stond, werd je doodgeschoten'

In hun conclusie wijzen Van Rij en Stam erop dat zowel lokale hoge militaire en justitiële autoriteiten als de commissie-Enthoven hantering van het 'noodrecht' zoals toegepast door Westerling 'geoorloofd' achten. Deze zogenoemde 'militaire actie' zou vallen binnen Westerlings bevoegdheden 'De ondergetekenden delen deze mening niet', schrijven Van Rij en Stam resoluut. De executies door Westerling kwalificeren als 'rechtspraak' noemen ze een 'loze omschrijving' van 'een volstrekt onwettig handelen, dat met alle regelen van rechtspraak, zoals die onder beschaafde naties gelden, brak'.

Nederlandse militairen mochten volgens Van Rij en Stam wel gebruikmaken van het 'standrecht', maar alleen onder bijzondere omstandigheden en onder strikte voorwaarden, zoals voorafgaande afkondiging, en aan de hand van schriftelijk vastgelegde regels voor 'summiere rechtspraak'.
Het optreden van Westerling en anderen op Zuid-Celebes was echter afkeurenswaardig geweld, waarvoor de misleidende term 'tegen-terreur' werd gebruikt. Bij strafrechtelijke vervolging van verdachten wegens bijvoorbeeld doodslag zal 'de gehele achtergrond ter sprake moeten komen en alle verantwoordelijkheden zullen moeten worden nagegaan'. Oftewel: als het komt tot rechtszaken, zullen ook leidinggevenden in het vizier komen.

Uiteindelijk dienen Van Rij en Stam hun 77 pagina's tellende rapport pas op 27 augustus 1954 in, bij de minister van Overzeese Rijksdelen, de minister van Justitie en de minister van Oorlog. De chef kabinet van het ministerie van Overzeese Rijksdelen moet weinig hebben van het stuk, blijkt uit zijn schriftelijke commentaar op 15 september 1954. 'Zoals uit het rapport blijkt zijn inderdaad enkele officieren bepaaldelijk over de schreef gegaan', schrijft hij. Om die reden is het 'weinig gewenst deze oude geschiedenissen zonder noodzaak nu nog te gaan oprakelen'.
'Immers, dan zou eveneens blijken dat niet alleen militairen, doch ook hoge burgerlijke autoriteiten in Indonesië zijn tekortgeschoten.' Hij stelt voor om 'wat betreft het ministerie van Overzeese Rijksdelen te volstaan met aanneming van het rapport voor kennisgeving'.

Notitie Belinfante

Dit onderzoeksrapport, dat nota bene in opdracht van de regering zelf is vervaardigd, zonder enig gevolg te laten verdwijnen, gaat voor betrokken bewindslieden blijkbaar toch net iets te ver. De minister van Justitie vraagt de hoge ambtenaar en latere hoogleraar staats- en bestuursrecht Guus Belinfante om er zijn oordeel over te vellen, met als centrale

vraag: is strafrechtelijke vervolging van Westerling en de andere militairen vanwege 'de gebeurtenissen op Zuid-Celebes' mogelijk?

Belinfante heeft op dat moment al een grote staat van dienst op het ministerie. Direct na de Tweede Wereldoorlog werkte hij bij het Directoraat-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging bij justitie, belast met de opsporing en berechting van collaborateurs en (politieke) oorlogsmisdadigers. Hij was een van de opstellers van de regelgeving en nauw betrokken bij het dagelijkse beleid van de officieren van justitie. Zelf had hij de oorlog als joodse onderduiker overleefd. Vele jaren later, in 1978, zou hij over zijn tijd bij de Bijzondere Rechtspleging een tot op vandaag toonaangevende studie publiceren, getiteld *In plaats van bijltjesdag*.

Op 13 september levert Belinfante zijn notitie in bij de minister van Justitie. In zijn stuk, met het stempel 'zeer geheim', geeft hij allereerst een samenvatting van de belangrijkste feiten en de gebeurtenissen op Zuid-Celebes. Vervolgens zet hij grote vraagtekens bij de analyse van Van Rij en Stam over het noodrecht en het standrecht. Wat Belinfante betreft gaan zij 'nog uit van een te gunstige premisse voor de betrokkenen'. Waar halen de heren het vandaan dat het gebruik van het standrecht in zichzelf legitiem is? 'Men krijgt de indruk dat zij van mening zijn, dat deze bevoegdheid uit het natuurrecht voortvloeit ofwel uit een volkenrechtelijke gewoonte', schrijft hij met evident cynische ondertoon. 'Deze mening is evenwel onjuist', voegt hij er vervolgens aan toe. Daarbij verwijst hij naar internationale rechtsgeleerden en vakliteratuur. De eufemistische benaming 'militaire actie' die procureur-generaal Henk Felderhof heeft bedacht voor de illegale executies werpt hij ook in de prullenbak. Hij concludeert: 'Het optreden van Westerling en zijn navolgers, hoezeer ook gedekt door gezaghebbende autoriteiten, miste iedere wettelijke grondslag.'

Luitenant-gouverneur-generaal H.J. van Mook inspecteert de erewacht van de KNIL in Nederlands-Indië, 1947

Belinfante wijst er ook op dat de Nederlandse militaire aanwezigheid kan worden gezien als een 'volkenrechtelijke bezetting' en vergelijkt deze zelfs met de Duitse bezetting. Daarbij merkt hij op dat de Duitsers het zogenoemde standrecht in elk geval nog omlijsten met een procedure die is vastgelegd in een reeks wetsartikelen, met voorafgaande publicatie van strafbare feiten en de verplichting een gemotiveerd vonnis op schrift te stellen. Met andere woorden: Nederlanders wisten in Indonesië niet eens een bedrieglijke schijn van rechtsstatelijkheid op te houden.

Bij deze opmerkelijke vergelijking geldt, vanuit het heden bezien, dat juist de bedrieglijke schijn van misleidende procedures van het naziregime tot onmetelijke misdaden heeft geleid. Die perceptie van de Tweede Wereldoorlog – en de massavernietiging van de joden in het bijzonder – was in die jaren nog niet gangbaar. Die zou pas komen vanaf de verschijning in 1965 van Jacques Pressers tweedelige boekwerk *Ondergang* over de Jodenvervolging.

De standrechtelijke executies zijn volgens Belinfante om juridisch-technische redenen niet te bestraffen als oorlogsmisdrijf in de zin van de Wet oorlogsstrafrecht maar wel als 'doodslag' uit het Wetboek van Strafrecht, zonder dat ooit sprake is van een rechtvaardigingsgrond.
De Nederlandse militaire rechter is bevoegd hierover te oordelen, stelt hij vast. Dan komt hij met een ijzingwekkende opsomming van functionarissen, tot op het allerhoogste niveau, die potentieel strafrechtelijk veroordeeld kunnen worden. Om te beginnen zullen Westerling en andere militairen die zijn bloedige methodes overnamen een beroep kunnen doen op een 'ambtelijk bevel' van hun superieuren, zoals kolonel H.J. De Vries. 'Deze had op zijn beurt weer bevelen uit Batavia ontvangen', schrijft Belinfante.

Maar een beroep van Westerling, en vervolgens zijn superieuren, op het ambtelijk bevel als strafuitsluitingsgrond, zal hun volgens de hoge ambtenaar niet baten omdat het bevel 'onbevoegd gegeven' is. Telkens handelden zij in vervolg op het bevel van hoofdofficieren om het zogenaamde 'noodrecht' toe te passen, ofwel om, zoals Belinfante het formuleert: 'Zonder enige rechtsgrond als Openbaar Ministerie, rechter en beul op te treden.' De hoofdofficieren zal dan 'uitlokking tot doodslag' ten laste worden gelegd, voorspelt Belinfante. Maar ook zij kunnen zich weer beroepen op 'ambtelijk bevel'.

'De sneeuwbal rolt dan verder', schrijft de jurist onheilspellend, waarna hij wijst naar de allerhoogste militaire leiding. Zowel de legendarische generaal Spoor, op dat moment al overleden, als diens plaatsvervanger generaal Buurman van Vreede is hoogstpersoonlijk schuldig aan 'uitlokking tot doodslag'. En daar blijft het volgens Belinfante niet bij. Uiteindelijk komen ook de 'civiele autoriteiten' in beeld, schrijft hij helemaal aan het slot van zijn notitie, die soms bijna leest als

een detective. 'Het is wel duidelijk, dat de militairen niet zonder nauw overleg met de meest bevoegde civiele autoriteiten tot het geven van het bevel tot toepassing van het "noodrecht" zijn overgegaan', schrijft hij, daarmee wijzend op de hoogst politiek verantwoordelijken in Nederlands-Indië, maar uiteindelijk ook op de regering in Den Haag. Belinfante denkt niet dat zij strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, maar de slotzin luidt wel: 'Doch men moet er rekening mee houden, dat de namen van de betrokken civiele autoriteiten niet buiten de openbaarheid zullen kunnen blijven.'

Al met al voorziet Belinfante dat bij een eventueel strafproces tegen Westerling en andere militairen ook diverse Haagse bewindslieden volop in het publieke spotlicht komen, tot aan de minister-president aan toe. Daarmee legt Belinfante niets minder dan een politieke bom onder het kabinet. Twee weken later laat een tweede hoge ambtenaar zijn licht schijnen over het rapport en schrijft in zijn korte nota, die is ondertekend met een onleesbare paraaf, dat hij zich met 'de zienswijze' van Belinfante 'geheel (kan) verenigen'.

Ministerraadsnotulen in geheim archief

Het duurt nog maanden voordat het rapport-Van Rij en Stam aan de orde komt in de ministerraad. Het kabinet heeft uiteindelijk twee vergaderingen nodig om te bepalen welk gevolg ze eraan willen geven.
De ministerraadsnotulen hebben het predikaat 'zeer geheim' en bevinden zich bij het Nationaal Archief niet in de reguliere dossiers met ministerraadsnotulen, maar in de mappen die horen bij de *Excessennota*. Evenals het rapport-Van Rij en Stam is de notitie van Belinfante sinds 2009 formeel 'beperkt openbaar' beschikbaar.

Dat betekent dat deze stukken alleen onder toezicht van een medewerker van het archief mogen worden ingezien. Het maken van kopieën of foto's is niet toegestaan. Alleen met potlood mogen aantekeningen worden gemaakt. Het rapport-Van Rij en Stam staat sinds 2012 op internet, maar dat geldt niet voor de nota van Belinfante en de tweede ambtelijke nota of de ministerraadsnotulen.

Cees Fasseur doet iets opmerkelijks: hij neemt de voor het onderzoek zo waardevolle documenten van het achterliggende archief-Van Rij en Stam mee naar huis en slaat ze op zolder op

Minister Leendert Donker van Justitie (PVDA) opent tijdens de ministerraadsvergadering op 20 december 1954 het agendapunt 'de affaire-Westerling'. Na overleg met minister Kees Staf van Oorlog (CHU) is hij tot de conclusie gekomen dat strafrechtelijke vervolging van Westerling onwenselijk is, omdat generaal Van Mook zijn zaak in Indonesië al in de jaren veertig heeft geseponeerd. De vervolging van drie andere hoofdrolspelers is 'vastgelopen' bij de soevereiniteitsoverdracht in 1949. 'De minister heeft laten nagaan hoe deze kwestie juridisch ligt', meldt Donker summier over het onderzoek van Van Rij en Stam. Uit het feit dat hij op deze wijze meldt dat onderzoek is gedaan, lijkt af te leiden dat hij het stuk (en de notitie van Belinfante) niet met alle ministers heeft gedeeld. Donker schetst vervolgens kort dat tenlastelegging van 'moord of doodslag' mogelijk is. Toch is 'te verwachten dat een Nederlandse rechter, rekening houdend met de seponering, de zaak niet opnieuw zal aanvatten', zegt hij. Allemaal conclusies die niet volgen uit de nota van Belinfante, integendeel.

Dan komt ook KVP-kopstuk Louis Beel nog even aan het woord in de rol van minister van Binnenlandse Zaken. Tijdens zowel de eerste als de tweede politionele actie vervulde hij een hoofdrol, eerst als premier en vervolgens als hoogste vertegenwoordiger van Nederland in Indië. Bovendien gold hij telkens als felle havik die sterk aandrong op herhaald militair ingrijpen. 'Men moet (…) de hele affaire niet zien vanuit een westerse bril', legt Beel de aanwezige ministers uit. Al met al vindt hij dat 'men de zaak moet laten rusten'. PvdA-minister Sicco Mansholt van Landbouw denkt daar heel anders over en geeft aan dat hij 'voor het buiten vervolging stellen van deze misdadiger de verantwoordelijkheid niet wil dragen'. Om die reden wordt besloten om pas tijdens een volgende ministerraadsvergadering een standpunt te bepalen.

Een dag na Kerst, op 27 december, hervatten de ministers de discussie. Deze keer neemt Willem Drees als eerste het woord. 'Er was indertijd op Zuid-Celebes een ernstige terreur aan Indonesische kant', brengt de premier in herinnering, die zelf ten tijde van het bloedbad vice-premier was in het kabinet-Beel. Kapitein Westerling is toen 'met zeer ruime bevoegdheden daar naartoe gestuurd om orde en rust te herstellen'. Daarvan heeft hij vervolgens 'behoorlijk misbruik gemaakt', maar er 'zijn anderen na hem gekomen die het nog erger hebben gemaakt', schetst Drees. De premier pleit tegen vervolging van Westerling en zijn navolgers omdat die 'tot gevolg (zal) hebben, dat alle gruwelen

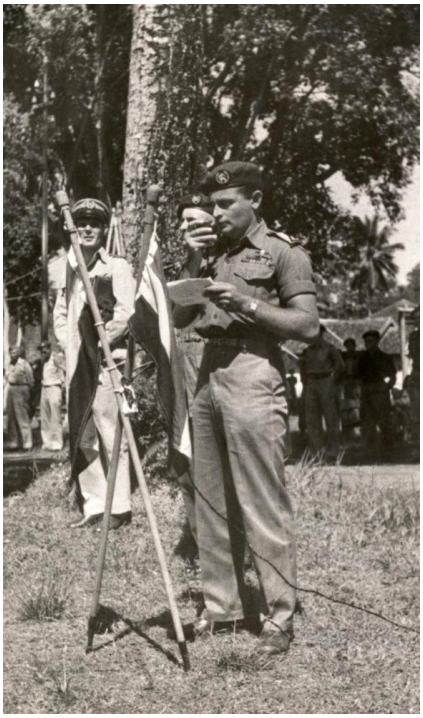
aan Nederlandse en Indonesische zijde bedreven, worden opgerakeld'. Vervolgens wijst Drees erop dat de Indonesiërs zelf destijds stelden dat 'het optreden van Westerling zeer nuttig is geweest voor het herstel van de orde'.

Mansholt herhaalt opnieuw zijn bezwaren. De boerenzoon, die ook al ten tijde van de Celebes-affaire minister van Landbouw was, ziet liever dat 'de gerechtelijke procedure geheel wordt gevolgd, ook al levert dat weinig of niets op'. Dat Westerling niet meer veroordeeld kan worden 'moet maar uit de mond van de rechters komen'. Minister van Oorlog Kees Staf benadrukt dat een eventuele rechtszaak uiteindelijk in hoger beroep bij het Hof terecht zal komen en dat zal – heel vervelend – betekenen dat minister Donker opnieuw een uitspraak moet doen over 'het opportuniteitsbeginsel'.
Oftewel: of het OM de zaak moet doorzetten. 'De politieke verantwoordelijkheid zal daarmede niet terzijde gesteld worden.' Hierna wordt bij meerderheid van stemmen besloten om niet tot vervolging over te gaan.

Het rapport van Van Rij en Stam verdwijnt samen met alle ambtelijke nota's in een diepe lade. Het bijbehorende archief, dat feitelijk bestaat uit ambtelijke stukken van het ministerie van Justitie, neemt Stam mee naar huis, hij slaat het op in zijn kippenhok. Waarom hij dat doet is onbekend.

Presentatie Excessennota

Pas in 1969 draagt Stam het archief over aan Cees Fasseur, de secretaris van de ambtelijke commissie die belast is met de vervaardiging van de *Excessennota*. Die maakt er vervolgens nauwelijks gebruik van. 'Dat is terug te voeren op het krappe tijdsbestek dat hem en zijn collega-ambtenaren was toebedeeld en op de late overdracht van het archief', schrijft Limpach in zijn proefschrift op basis van een gesprek dat hij hierover in 2012 had met Fasseur zelf. In de uiteindelijke *Excessennota* worden alleen de conclusies van het rapport-Van Rij en Stam als bijlage toegevoegd, in geanonimiseerde vorm. Het hoofddeel van hun rapport met kritische constateringen ontbreekt als bijlage. Ook de rest van hun uiterst relevante materiaal, waaronder verhoren, samenvattingen van gebeurtenissen en handgeschreven beoordelingen, blijft volledig buiten beschouwing in de *Excessennota*. Het wekt geen verbazing dat de notitie van Belinfante zelfs helemaal onbenoemd blijft.

Kapitein Westerling houdt zijn afscheidsrede in Nederlands-Indië, 1948. Foto: © Nationaal Archief / Spaarnestad Photo

Op 2 juni 1969 presenteert minister-president De Jong de *Excessennota,* met naast zich de in Indië geboren Fasseur als secondant. De nog jonge Fasseur gebruikt in een oorspronkelijke versie van het rapport de term oorlogsmisdaden in de conclusies. Ook stelt hij nadrukkelijk dat het rapport lang niet volledig is. Met dergelijke constateringen is premier De Jong, die zelf adjudant van de minister van Oorlog was tijdens de eerste politionele actie, niet blij. Hij vreest voor woeste reacties van veteranen, maar ook voor de politieke verantwoordelijkheid voor de massamoorden. De term 'oorlogsmisdaden' vervangt hij door 'excessen' en in de eindversie van de *Excessennota* staat nu dat deze 'een voldoende indruk geeft over aard en omvang van de excessen'. De 'krijgsmacht als geheel' had zich 'in Indonesië correct gedragen', waarbij van 'systematische wreedheid' geen sprake was.

De dag erna haalt de nota de voorpagina's van alle grote Nederlandse kranten en ook in de daaropvolgende weken blijft de aandacht in de media voor 'de excessen' groot. Daarbij is er nadrukkelijk aandacht voor de rol van Willem Drees, die in alle naoorlogse kabinetten zitting had en premier was tijdens de tweede politionele actie. In interviews benadrukt Drees telkens dat hij destijds slechts beperkt op de hoogte was van oorlogsmisdrijven en dat zijn rol tijdens de politionele acties niet moet worden overschat.

Zijn biograaf Hans Daalder noemt Drees' optreden tijdens de koloniale oorlog in 2004 'vaak eerder reactief dan initiërend'. Drees werd omringd door diverse haviken, zoals de geharnaste KVP-ers Beel en Romme die sterk geloofden in militair ingrijpen. Ondanks herhaalde dreigementen om af te treden bleef Drees vlak voor het begin van de tweede politionele actie in december 1948 toch aan als premier. Hij was ervan overtuigd dat het uittreden van de PVDA de harde lijn tegenover Indonesië alleen maar zou versterken, schrijft Daalder. Maar Drees' biograaf beschrijft ook hoe het wel degelijk de

premier was die in de zenuwslopende aanloop naar de tweede politionele actie uiteindelijk het telegrafisch sein tot aanval gaf. Een aanval die zou uitmonden in het – met afstand – meest bloedige deel van de koloniale oorlog.

'De omvang van de excessen is veel groter gebleken dan men op grond van de vroeger verkregen gegevens kon verwachten', zegt Drees op 10 juni 1969 in *Het Parool*. 'Maar ik heb de indruk dat het onderzoek praktisch compleet is.' Waarom is het rapport-Van Rij en Stam niet openbaar gemaakt in 1954? vraagt journalist Han Mulder in het interview. Drees antwoordt ontwijkend dat het 'weinig zin' had om 'in 1954 te rapporteren over wat in 1946 gebeurd is', ook omdat er al eerder over was gerapporteerd.

Maar Mulder – de latere eerste presentator van *Met het oog op morgen* – blijkt verrassend genoeg ook op de hoogte van 'het advies van hoge ambtenaren op het ministerie van Justitie' om Westerling en andere commando's te vervolgen, daarbij onmiskenbaar wijzend op de nota van Belinfante. Waarom is dat advies niet 'overgenomen'? Drees wijst naar minister Donker van Binnenlandse Zaken die oordeelde dat 'een vervolging van Westerling bezwaarlijk was' en 'geen uitzicht (bood) op enig resultaat'. Politieke gevolgen zal de *Excessennota* niet hebben, voorspelt Drees vervolgens, simpelweg omdat sprake is van 'een onvruchtbaar debat' waarbij 'niet de hele zaak in haar volle omvang aan de orde komt, maar slechts één aspect'.

Intussen doet Fasseur iets uiterst opmerkelijks. Hij besluit de voor onderzoek zo waardevolle documenten van het achterliggende archief-Van Rij en Stam, opgeborgen in een hoge stapel mappen en dozen, mee naar huis te nemen. Die slaat hij op zolder op 'uit veiligheidsoverwegingen', verklaart hij in 2012 tegenover Rémy Limpach, omdat in de jaren zeventig nauwelijks toezicht was op bezoekers die stukken mee naar huis namen of er onvoorzichtig mee waren.

In zijn memoires *Dubbelspoor,* die in 2016 kort na zijn overlijden verschenen, vertelt Fasseur een iets ander verhaal: 'Het bevatte de namen van vele, nooit veroordeelde Nederlandse militairen, van wie het optreden in Indië voorwerp van gerechtelijk onderzoek was geweest. Het materiaal toevertrouwen aan wellicht loslippige archiefmedewerkers leek mij onverantwoord.' Duidelijk is dat hij plegers van Indische oorlogsmisdrijven wilde beschermen.

Ook Cees Fasseur probeert het rapport te verdoezelen

Wanneer hij het archief uiteindelijk heeft overhandigd aan het Nationaal Archief is ook onduidelijk. 'Eigenlijk hoorde het bij de archieven van het ministerie van Justitie', zegt Fasseur erover in een postuum verschenen interview uit 2016 door collega-hoogleraar Gert Oostindie, en andere historici, voor een historisch vaktijdschrift. Aan Limpach vertelt Fasseur dat hij het archief bij een verhuizing in 1986 'toevallig' tegenkwam op zolder en toen maar naar het Nationaal Archief had gebracht.

Tegenover Oostindie verklaart hij echter dat hij de stukken al in 1982 overhandigde. 'Toen dacht ik, ze moeten maar eens naar het Nationaal Archief, daar kan je ze dus nu vinden in de Collectie Fasseur', meldt hij niet zonder trots. In werkelijkheid is alleen het rapport onder Fasseurs naam opgeslagen en heeft het uitgebreide archief-Van Rij en Stam een plek onder een ander archiefnummer.

Bovendien heeft Fasseur de stukken in juni 1986 niet aan het Nationaal Archief overhandigd, maar een ambtenaar van het ministerie van Justitie heeft de stukken bij hem thuis opgehaald. Dat blijkt uit een voorheen onbekende notitie van deze ambtenaar uit juni 1986. De stukken zijn vervolgens ondergebracht bij Justitie. De ambtenaar stelt vast dat in ieder geval de inhoud uit één map ontbreekt en dat ook voor het overige 'niet te bepalen (is) of werkelijk alle' ooit aan Fasseur verschafte stukken 'zich nog in deze verzameling bevinden'. Vervolgens duurt het nog 23 jaar voordat het ministerie van Justitie de stapel dozen overhandigt aan het Nationaal Archief. Daarmee worden de stukken pas in 2009 – onder strikte voorwaarden en met beperkingen – aldaar toegankelijk voor onderzoekers.

Al met al laten de overgebleven archiefstukken na al hun omzwervingen zien hoe het besluit van het Kabinet-Drees in 1954 om Westerling en zijn navolgers niet te vervolgen de basis legde voor de latere *Excessennota* en de Verjaringswet. 'Je kunt allemaal mooie rechtsstatelijke principes hebben, maar als het hemd nader dan de rok komt, gebeuren er soms rare dingen in de schemering', zegt Harmen van der Wilt, hoogleraar internationaal strafrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Daar komt bij dat het in de praktijk 'buitengewoon ingewikkeld' is om 'de lijnen van de verantwoordelijkheid' vast te stellen, schetst Van der Wilt.

'Degenen die het hoogst in de boom zitten, worden in de meeste gevallen niet aangepakt', zegt hij. 'Dat is natuurlijk buitengewoon frustrerend. Het doorkruist het idee waar het in het internationaal strafrecht om gaat: dat juist ook de meest verantwoordelijken aansprakelijk worden gesteld voor oorlogsmisdaden', constateert hij.

'Het meest betekenisvolle document in deze zaak is de nota van Belinfante', zegt Wouter Veraart, hoogleraar rechtsfilosofie aan de Amsterdamse Vrije Universiteit, over de in 2000 overleden jurist. 'Op indrukwekkende wijze zat hij toen al op de goede lijn, maar zijn stem is veel te weinig gehoord. Hij neemt de juridische en morele verantwoordelijkheid voor eigen mensenrechtenschendingen echt serieus. Deze nota zou om die reden al in het eerste jaar van de rechtenstudie aan de orde moeten komen, ook als eerbetoon.'
Bron: De Groene Amsterdammer

INDISCH PLATFORM **zoekt donateurs**

Het Indisch Platform behartigt de belangen van de Indische gemeenschap bij de Nederlandse regering
Stichting Het Indisch Platform - Postbus 85564 - 2508 CG Den Haag
Bankrek. nr. NL84 INGB 0088 3644 67 t.n.v. Indisch Platform

Stimuleer de broedende Indonesië-onderzoekers, stoor ze niet

Door: Nico Vink

Reactie op het artikel van Hans Moll in de vorige editie van NICC Magazine.

Moll's artikel *Het Indië-onderzoek is partijdig* in NICC Magazine No. 10 van oktober 2019 maakte kennelijk deel uit van een publicitaire campagne van de Federatie Indische Nederlanders. Zie zijn artikel in De Telegraaf van 3 oktober jl. *En het leed van onze vaders en moeders dan* dat inhaakt op de uitspraak van het Haagse Gerechtshof dat de uitspraak deed dat ons land zich niet kan beroepen op verjaring van geweld en executies door Nederlandse militairen in Nederlands-Indië (hetgeen kan impliceren dat er geen Nederlands leed in Indië geleden was). Ten tweede Moll's oproep van 6 oktober jl. aan de President van de Republik Indonesia om nu, bijna 75 jaar na de Onafhankelijkheidsproclamatie van Soekarno en Hatta van 17 augustus 1945, de Indonesische oorlogsmisdaden te erkennen en Nederland daarvoor excuses aan te bieden (wat een keiharde openlijke gotspe op zijn Hollands oftewel onbeschaamde brutaliteit. Moll doet me denken aan het aanbod van de Atjehers aan de Hollandse militaire bevelhebber in Atjeh in één van de Atjeh-oorlogen om zich aan de Hollanders over te geven en de strijd te staken mits alle Hollanders Mohammedaan werden).

En al eerder, op 14 juni jl., Moll's brief aan prof. Dr. F. van Vree, voorzitter van het Onderzoeksprogramma *Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië, 1945-1950*. In die brief aan van Vree verwijt Moll de onderzoeks-voorzitter lichtvaardig om te springen met de Indische geschiedenis, en eenzijdig en partijdig te zijn. Kritiek is prima, soms, vaak, meestal, altijd, mits inhoudelijk en opportuun en op beschaafde toon. En daar schort het bij Moll nogal eens aan, zo lijkt het. Ook in zijn artikel in NICC Magazine 10/2019 *Het Indië-onderzoek is partijdig.*

Ter illustratie een aantal voorbeelden. Moll zegt bijv.: Het Indië-onderzoek 'is partijdig, het grote onderzoek is eenzijdig en anti-koloniaal'.

En 'Soekarno is de spilfiguur in de collaboratie met Japan' (over Soekarno's bedoelingen geen woord en over Soekarno's voor-oorlogs anti-koloniaal wel en wee en het in Den Haag en Batavia ontbrekend vernieuwend doen en laten eveneens een groot zwijgen). Moll spreekt over 'hevige kritiek vanuit diverse hoeken'. En militaire operaties worden door de onderzoekers volgens Moll afgeschilderd als een poging tot herbezetting terwijl het, zoals het hoogste bestuur en opperbevel '(koloniaal eufemistisch) stellen, (alleen maar) om herstel van vrede en rust ging (zou gaan).

En, zegt hij, 'de onderzoekers lijken weinig begrip te hebben voor wat zich in de archipel allemaal heeft afgespeeld.
Zij lijken zich maar moeilijk te kunnen voorstellen dat er opportunisten, bandieten, criminelen, gewoon slecht volk tussen de plunderende, verkrachtende, martelende en moordende Indonesiërs zaten'. Hevig beladen zinnen vol eenzijdige verdacht-making en beschuldiging. En wat te denken van de suggestieve vraag waar-

mee Moll zijn artikel afsluit: 'is iemand die spreekt van pijnlijk onbegrip in Nederland voor de rol van Soekarno bij de Indonesische onafhankelijkheid wel onpartijdig genoeg om mee te werken aan een wetenschappelijk onderzoek'. Wat onelinerachtig, overversimpelend suggestief.

Wat goed, zeg ik dan, dat de onderzoekers van het grote onderzoek geïnteresseerden in een openbaar publieksprogramma van 2 november 2019 kennis wilden laten maken met 'de bronnen die in het Indonesië-onderzoek centraal staan, wat die bronnen vertellen, hoe onderzoekers met eenzijdigheid (ook van henzelf?) en met tegenstrijdigheden omgaan en hoe zij voor meerstemmigheid zorgen' (alleen uit de periode van de Bersiap en van de oorlog daarna in de jaren 1945-1950? Of ook met relevanties uit de ruim 3 jaren van Japans-Indië en uit de ruim 3 eeuwen van Hollands-Indië of delen daarvan?).

Welke terechte vragen we daarbij ook kunnen stellen, het is op zichzelf vertrouwenwekkend dat de onderzoekers hun verantwoordelijkheid openlijk uitdragen en bespreken.

Laat ik tenslotte een goede gewoonte van sociale wetenschappers inclusief historici in herinnering roepen en vaststellen dat zij in studies in Voorwoord of Inleiding o.a. kort aandacht besteden aan de bias van de onderzoekers, hun vooroordelen.

En in de Conclusies, Samenvatting of Nawoord aangeven wat niet werd onderzocht en in de toekomst aanvullend nog in nieuw onderzoek moet worden onderzocht. Laten we (over ruim een jaar?) de publicatie van het grote Indonesië-onderzoek dus ook wat dat betreft met grote belangstelling afwachten.

Wel eens gedacht aan adverteren in NICC Magazine?
Uw product of dienst wordt door minstens 100.000 mensen opgemerkt.
Hoe dit kan? Vraagt u vrijblijvend onze advertentieflyer met uitleg en tarieven aan
info@indisch-centrum-denhaag.nl

Ze noemen me baboe

Nieuwe docufilm over het levensverhaal van de Javaanse Alima

Op de vlucht voor een gedwongen huwelijk vindt Alima in de jaren veertig werk als baboe (kindermeisje) voor een Nederlandse familie. Ze reist met hen mee naar Nederland, waar ze wordt beïnvloed door Indonesische studenten die dromen over een onafhankelijk Indonesië. Bij terugkomst komt haar Nederlandse familie tijdens de Japanse bezetting in een kamp terecht. Daardoor verliest Alima haar familie, werk en huis. Ze wordt verliefd op onafhankelijkheidsstrijder Riboet en raakt zwanger. Als Riboet na de capitulatie omkomt bij een politionele actie, wil haar familie dat ze 'eerzaam' trouwt met haar zwager, maar Alima kiest ervoor om als alleenstaande moeder met haar dochter haar eigen weg te gaan in het onafhankelijke Indonesië.

Beerends vertelt Alima's verhaal met veel archiefbeelden, geluid, muziek en een vertelstem. Alima praat met haar vroeg overleden moeder, die ze altijd bij haar voelt. Zo horen we van haar verwachtingen, haar angsten en verlangens.
Het verhaal van Alima staat symbool voor de verhalen van de baboes als beroepsgroep. Het toont de ingewikkelde koloniale relatie waarin zij zich als 'bijna familie' bevonden. Ze waren de spil van het Nederlandse familieleven in voormalig Nederlands-Indië, maar behoorden nooit echt tot die familie. In de roerige tijd rond de Tweede Wereldoorlog zorgde dat voor heftige dilemma's en loyaliteitsconflicten.

De filmdocumentaire 'Ze noemen me baboe' duurt 90 minuten en is geregisseerd door Sandra Beerends. De voertaal is in het Indonesisch en in het Nederlands ondertiteld.

'Ze noemen me baboe' van Sandra Beerends maakt deel uit van de *Groene Amsterdammer*-dag op 30 november. Voor tijden en tickets zie idfa.nl

Oproep tot 'jihad'

Papoeabevolking ernstig in de verdrukking

Indonesische Militairen krijgen orders voor huiszoekingen, Wamena Papua 14 oktober 2019

Nederlandse organisaties die zich inzetten voor het welzijn van de Papoeabevolking, luiden gezamenlijk de noodklok. Aanleiding zijn recente beelden op facebook, waaruit blijkt dat de Papoea's veel leed te wachten staat. Te zien is hoe radicale militiegroeperingen en een groot aantal militairen de provincies Papua en West-Papua binnentreden en 'op jacht gaan' naar iedereen die zich uitspreekt tegen de Indonesische staat. Een opmerkelijk detail: de beelden zijn in oktober 2019 gemaakt, in de periode dat premier Rutte in Indonesië was. Er dreigt een etnische zuivering van de Papoeabevolking, zoals die zich tot nu toe niet heeft gemanifesteerd. De organisaties roepen de Nederlandse regering dringend op om binnen de Verenigde Naties aan te sturen op meer toezicht in de regio.

Diverse speciale eenheden en moslimmilities worden momenteel door Front Membela Islam in Jakarta (gesteund door de Indonesische politie en het leger) opgeroepen af te reizen naar de Papoea provincies. Doel is 'ten strijde te trekken' in een 'jihad' tegen iedere Papoea die de eenheid van de Indonesische staat tegenspreekt.

Michelle Bachelet, binnen de Verenigde Naties de hoge commissaris voor de mensenrechten, heeft al eerder toegang gevraagd tot het gebied, maar wordt door Indonesië (nog) niet toegelaten.

Verboden Morgenstervlag

Vien Sawor, woordvoerder van Stichting Samenwerkende Organisaties West-Papua (SWOP), vertelt: "Wist je dat Nederland de Papoeabevolking in 1961 een landsvlag heeft gegeven, ter voorbereiding op hun onafhankelijkheid? En dat die vlag in Papua nog vaak getoond wordt, maar bij betrappen kan leiden tot 15 jaar cel? We kunnen helaas niet terug in de tijd, maar wél moet Nederland er alles aan doen om de rust in haar voormalige kolonie te doen wederkeren", aldus Vien Sawor.

Cyberwar en contactpersonen

Niet alleen op straat is het onrustig. Facebook heeft onlangs een groot pro-Indonesisch botnetwerk in kaart gebracht en verwijderd van haar platform. Het bot-netwerk stond bol met propaganda en verspreidde veel nepnieuws.

Met het oog op het belang van juiste informatie-voorziening, deelde SWOP de contactgegevens van lokale journalisten met de Nederlandse Pers. Doel is het leed van de Papoea's zichtbaar te maken voor de wereld om zodoende de instanties te

bewegen toe te werken naar een duurzame oplossing.

Nieuw Dieptepunt

De Nederlandse regering bevestigt bij herhaling dat Papua en West-Papua tot Indonesië behoren en dat zij de soevereiniteit van Indonesië respecteert.

Nu de onrust in dit gebied (voormalig Nederlands Nieuw-Guinea) blijft aanhouden en tot een nieuw dieptepunt leidt, is het de vraag hoelang Nederland met goed fatsoen aan dit standpunt kan blijven vasthouden.

De overkoepelende organisatie Samenwerkende Organisaties voor West Papua (SWOP) is in 2004 opgericht met als doel collectief de impact van hulpverlening aan de Papoeabevolking te vergroten. SWOP bestaat uit de Stichting Duurzame Samenleving Papua, Stichting HA{IN, Free West Papua Campaign, Werkgroep Papoea Solidariteit, Stichting Hati Bersatu en Stichting Rajori.

Ter informatie vindt u in de bijlage een aantal documenten, namelijk:

- Presentatie persconferentie 16 oktober 2019
- Recente brief aan de NCTV in aanloop naar staatsbezoek Indonesië
- Nieuwsbrief SWOP oktober

NICC Magazine
Maandelijks GRATIS aan bijna 10.000 abonnees
Waardeert u ons werk?
Maakt u ons dan blij met een
donatie
IBAN: **NL39 RABO 0129 2168 36**
t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag

Alsof we halve beesten zijn

Door: Seije Slager

Hoe West-Papua steeds verder wegdrijft van Indonesië

Op donderdag 22 augustus klopte een Indonesische politieagente aan bij een studentenhuis voor Papoea's in de Javaanse stad Bandung. Er waren maar weinig studenten thuis, de meesten waren aan het demonstreren. Een paar dagen eerder was de politie in Surabaya een studentenhuis voor Papoea's binnengevallen, waarbij racistische krachttermen werden gebruikt: Apen! De politie van Bandung besloot het over een andere boeg te gooien dan de collega's in Surabaya. "Hier, dit is voor als jullie vrienden straks moe thuis komen van het demonstreren", zou de agente hebben gezegd tegen de student die open deed. "Maar tegen niemand zeggen dat je het van mij hebt."

De doos die ze overhandigde, bleek sterke drank te bevatten. Menig student waar ook ter wereld zou dan een gat in de lucht springen, maar de studenten uit West-Papua reageerden furieus. Want als er één manier is om al het onbegrip en de onvrede tussen West-Papua en de rest van Indonesië samen te vatten, dan was het wel dit geschenk.

Immers, zo gewend als veel Papoea's zijn om voor apen te worden uitgemaakt, net zo gewend zijn ze aan het stigma van onmatige dronkenlappen, waar ze in Indonesië keer op keer tegen moeten vechten. Kennelijk dacht de politie in Bandung in alle ernst dat het wel snel afgelopen zou zijn met dat gedemonstreer, als je een Papoea een fles drank voorzet.

Onafhankelijkheidsvlag

Het bleek alleen maar meer brandstof voor de verontwaardiging, die na de actie in Surabaya om zich heen greep. Ook in West-Papua zelf verspreidde de onrust zich. Indonesië stuurde duizenden veiligheidstroepen naar het gebied. Wat die de afgelopen weken precies hebben gedaan, is moeilijk te verifiëren: het internet in het onherbergzame gebied werd afgesloten. Af en toe kwamen er berichten over doden bij confrontaties en er sijpelden filmpjes door van demonstraties in het binnenland, waarbij ook de onafhankelijkheidsvlag van West-Papua werd getoond.

Iemand die kan meepraten over hoe gevaarlijk dat is, is Filep Karma. Nadat hij in 2004 een ceremonie organiseerde om die vlag te hijsen, werd hij veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf, waarvan hij er elf uitzat. In de gevangenis liet hij zich interviewen voor een soort biografie, waarvan de titel al aangeeft waar de pijn zit bij veel Papoea's: 'Alsof we halve beesten zijn'. Daarin herinnert ook hij zich dat hij tijdens zijn studie op Java veelvuldig voor aap werd uitgescholden.

De herinneringen van Filep Karma demonstreren aardig hoe Indonesië en West-Papua geleidelijk aan uit elkaar groeiden, want Karma werd pas in de loop van zijn leven een overtuigd nationalist. Hij werd geboren in 1959, in wat toen nog Nederlands Nieuw-Guinea was. Zijn ouders werkten in het openbaar bestuur, en ook Filep werd ambtenaar. Hij was kritisch op de economische ongelijkheid die het Indonesische bestuur in de hand werkte.
"In de Irianstraat in Jayapura zijn alle winkels die in de jaren zestig nog van Papoea's waren, inmiddels in het bezit van anderen. Ze zijn op hardhandige wijze overgenomen."

Gelijkwaardig mens

Maar evengoed werkte hij er als dienaar van de Indonesische staat. Die biografie, die is in het Indonesisch geschreven. Als tiener had hij bovendien het idee dat je als onafhankelijkheidsstrijder een Spartaans guerrillabestaan in de bossen moest leiden: niks voor hem. Zijn houding veranderde toen hij in de jaren negentig in de Filippijnen ging studeren.

"In Manilla werd ik gewaardeerd als gelijkwaardig mens, ik werd niet lastiggevallen of gediscrimineerd. Als ik boodschappen ging doen op de markt, kreeg ik niet het gevoel dat er op me werd neergekeken." Eenmaal terug in Indonesië, wist hij: een behandeling als tweederangsburger hoef ik me ook hier niet meer te laten welgevallen.

Daar kwam nog de tijdsgeest bij: het was 1998, dictator Soeharto was net verjaagd, de vrijheid hing in de lucht. In West-Papua werden allerlei comités gevormd om over zelfbestuur te praten. De 'Papua Lente', wordt die periode wel genoemd. De analogie met de Praagse Lente is niet toevallig, want ook deze lente werd uiteindelijk in geweld gesmoord.

Achtergesteld

Maar laten we eerst een paar stappen terug doen. Want waarom liep het huwelijk tussen Indonesië en West-Papua zo spaak? Er zijn meer delen van Indonesië waar ze zich gediscrimineerd en economisch achtergesteld voelen, maar daar voelen de mensen zich over het algemeen toch 'Indonesisch'.

En ja, het uiterlijk van veel oorspronkelijke bewoners van Papua is duidelijk anders dan de meeste Indonesiërs. Maar dat is niet het essentiële onderscheid, tenminste als je Filep Karma moet geloven in de toespraak die hij in 2004 hield bij het hijsen van de vlag. Mensen die oorspronkelijk uit Java komen, uit Manado, of waar dan ook vandaan, ze horen wat hem betreft allemaal bij de Papuanatie, als ze zich er deel van voelen. Terwijl er ook mensen 'met zwarte huid en krullend haar' zijn die oorspronkelijk uit West-Papua komen, "wier hart meer bij Indonesië ligt".

Bovendien is Indonesië sowieso een ratjetoe van talen, culturen en bevolkingsgroepen die historisch gezien eigenlijk maar één in het oog springende overeenkomst hebben: dat ze allemaal in het gebied woonden dat ooit door Nederland werd gekoloniseerd. Wat dat betreft past West-Papua er prima bij.

Dat West-Papua toch een apart nationaal zelfbewustzijn ontwikkelde, daar heeft Nederland een belangrijke rol in gespeeld, vertelt de Australische politiek historicus Richard Chauvel. Het Indonesische nationalisme ontstond toen in het begin van de twintigste eeuw een generatie jongeren in koloniale scholen werd opgeleid tot leraar, advocaat, politieagent of ambtenaar. Ze herkenden veel in elkaars ervaringen en onvrede, of ze nu oorspronkelijk uit Java of Sumatra kwamen. Ze gingen zichzelf in de eerste plaats als 'Indonesisch' zien.

Resident Jan van Eechoud

Nederlands Nieuw-Guinea werd altijd een beetje beschouwd als aanhangsel van de Molukken, er werden weinig jongeren opgeleid, en er werden mensen uit andere delen van het oosten van de archipel naartoe gestuurd om professionele taken uit te voeren. Dat veranderde toen Nieuw-Guinea in de Tweede Wereldoorlog al een jaar voor de Japanse capitulatie werd bevrijd en het Nederlandse koloniale bewind er opnieuw de macht kreeg, terwijl de rest van Nederlands-Indië nog Japans was. Resident Jan van Eechoud moest in 1944 een stuk land besturen waar haast niemand professionele vaardigheden had.

Hij begon een voortvarend programma om docenten, verpleegsters en politieagenten op te leiden. Wat zich in Indonesië had

afgespeeld, gebeurde hier op kleinere schaal: jonge mensen met een opleiding, die hun identiteit daarvoor vooral aan hun regio of geboorteplaats hadden opgehangen, gingen zichzelf als 'Papoea' zien. "Maar in de late jaren vijftig werd het beleid van Van Eechoud omgevormd tot een expliciet programma om een politieke elite op te leiden", zegt Chauvel.

Papoea-betoging voor het paleis van de Indonesische president in Jakarta. Foto: © AFP

Op dat moment was Nederland in een bittere diplomatieke strijd met Indonesië verwikkeld. Na de onafhankelijkheidsoorlog van 1945-1949 had Nederland West-Papua weten te behouden, tot frustratie van de Indonesiërs. Eind jaren vijftig werd het de Nederlanders duidelijk dat er weinig internationale steun te vinden was voor het behoud van de kolonie, en dus werd het doel om West-Papua voor te bereiden op onafhankelijkheid.

Maar Indonesië wist in de VN te bewerkstelligen dat het vanaf 1963 West Papua mocht besturen, in afwachting van een referendum in 1969, waarin de bevolking zich zou uitspreken over de toekomst. Dat referendum werd een farce: Indonesië wees een stuk of duizend 'vertegenwoordigers' aan, die onder zware druk voor aansluiting bij Indonesië kozen. Inmiddels was Indonesië een hardvochtige militaire dictatuur geworden, onder leiding van president Soeharto, en werd het gebied 'Irian Jaya' gedoopt. Karma vatte die jaren zo samen: "Je hoefde niet eens over vrijheid te praten, als je de naam 'Papua' gebruikte in plaats van 'Irian', dan werd je al als separatist beschouwd."

Dictatuur

In die tijd groeide het nationale zelfbewustzijn in West-Papua, volgens Chauvel. "Begin jaren zestig was er een kleine elite, misschien tienduizend mensen, die een gevoel hadden ontwikkeld van dat ze allemaal 'Papoea' waren. Als je vervolgens ziet hoe tijdens de Papua Lente in de jaren na de val van Soeharto de onafhankelijkheidsbeweging allerlei massabijeenkomsten wist te organiseren, dan valt wel te beargumenteren dat het onafhankelijkheidsstreven inmiddels was gegroeid."

Dat was volgens Chauvel ook een gevolg van het Indonesische bestuur. "Op geen enkel moment sinds 1963 is Papua-verzet een serieuze bedreiging geweest voor de Indonesische controle over het gebied. Maar de manier om die controle te vestigen is in veel opzichten wel contraproductief geweest.
Veiligheidstroepen, mensenrechtenschendingen. Een patroon van staatsgeweld, dat juist een van de factoren is die het streven naar zelfstandigheid hebben geconsolideerd."

Liquidatie Theys Eluay

Dat is sindsdien nog verder gegroeid, denkt Chauvel. Want hoewel er na het terugtreden van Soeharto een democratische wind door Indonesië ging waaien, bereikte die nooit echt de meest oostelijke provincie. In 2001 maakten speciale eenheden van het Indonesische leger bijvoorbeeld een einde aan de laatste illusies van de Papua Lente door de onafhankelijkheidsleider Theys Eluay te liquideren.
Mensenrechtenorganisaties als Amnesty documenteerden de afgelopen twee decennia een patroon van buitenwettelijke afrekeningen, die nooit worden opgelost.

In Indonesië zijn de standaardantwoorden op onrust in West-Papua, naast repressie, 'dialoog' en 'economische ontwikkeling'. Ook na de recente onrust waren dat de bezweringsformules van president Joko Widodo. Maar het land lijkt een blinde vlek te hebben voor hoe kolonialistisch zo'n programma kan overkomen. "Die 'koloniale blik' is vaak waarneembaar in veel Indonesische statements", zegt Chauvel. "Als je Indonesische ambtenaren hoort praten over 'onze vrienden uit Papua', dan hoor je in de ondertoon het statusverschil."

Indonesische veiligheidstroepen bewaken een benzinestation in Jayapura tijdens de recente onlusten. Foto: © REUTERS

Etnisch karakter

De economische ontwikkeling wordt bovendien gewantrouwd. Zo vielen er eind vorig jaar negentien doden bij een overval op wegwerkers bij de 'Trans Papua Snelweg'. Chauvel: "Het is geen gek idee om in zo'n onherbergzaam gebied een weg aan te leggen. Maar in West-Papua denkt men dan dat die zal dienen om veiligheidstroepen te transpor-

teren. Jakarta is relatief genereus met fondsen voor het gebied, maar alleen economie is niet genoeg."

Economische ontwikkeling leidt bovendien tot migratie vanuit allerlei delen van Indonesië.
Daardoor zijn etnische Papoea's in de grote steden van West-Papua inmiddels al in de minderheid. Onder invloed daarvan heeft het Papua-nationalisme de afgelopen jaren een expliciet etnisch karakter gekregen, merkt Chauvel. "Het gevoel van marginalisatie is steeds groter geworden. Vanaf ongeveer 2010 lees ik steeds vaker dingen als 'Pas op dat onze kinderen niet met Indonesiërs trouwen'. En als je dan berichten hoort dat lokale groepen van niet-Papoea's de afgelopen tijd samenwerken met de Indonesische veiligheidstroepen, dan krijg je toch akelige herinneringen aan Oost-Timor in de jaren negentig."

Oost-Timor werd uiteindelijk onafhankelijk van Indonesië, maar er zijn weinig mensen die geloven dat dat in de nabije toekomst ook voor West-Papua in het verschiet ligt. Want de demografische verandering die het nationalisme er nu zo doet groeien, maakt afscheiding tegelijk ingewikkeld. En de inlijving van Oost-Timor was internationaal altijd omstreden, terwijl de Verenigde Naties de inlijving van West-Papua wel accepteerden. Filep Karma is realistisch: "Het enige land dat ons streven openlijk steunt, is nu geloof ik Vanuatu", schrijft hij.
"Eerlijk gezegd denk ik dat de onafhankelijkheid nog heel ver weg is." *Bron: Trouw*

**) Zie de biografie over Filep Karma in de rubriek Boekbespreking.*

MUSEUM SOPHIAHOF van Indië tot nu

In deze rubriek blijft u op de hoogte van nieuws en activiteiten van de Indische Ontmoetingsplek: Museum Sophiahof

Tentoonstelling 'Vechten voor Vrijheid'

Tijdens de oorlog komen diverse bevolkingsgroepen in verzet: tegen de Japanse bezetter, tegen de Nederlandse kolonisator of tegen allebei. Ook kiezen mensen voor samenwerking met het Japanse militaire bestuur of hun politieke tegenstanders, met als doel een onafhankelijk Indonesië. De bezetting, verzet en vrijheid betekenen voor iedereen iets anders. Wat je over hebt voor jouw vrijheid, bepalen je omstandigheden en idealen. De keuze om in actie te komen, is persoonlijk. En: niet iedereen kiest bewust voor verzet. Soms dwingt de situatie daartoe. Hoe? Dat ziet, leest en hoort u in deze expositie.

We vertellen de verhalen van verzetsstrijders en van de gewone man of vrouw die grote of kleine daden van verzet pleegde.

Ook staan verhalen van nazaten centraal: wat betekenen al die verhalen voor hen? Zo zullen we verschillende kanten van verzet te belichten. De expositie is samengesteld door het Indisch Herinneringscentrum en Moluks Historisch Museum, met bijdragen van onder andere Pelita met een speciale website over het Indische verzet.
De tentoonstelling 'Vechten voor de vrijheid' is te bezoeken t/m 31 maart 2020.

Indische Salon - Tastbare Herinneringen

Het Indisch Herinneringscentrum organiseert de Indische Salon - Tastbare Herinneringen "Wat is jouw Poesaka?" in VLISSINGEN op zondagmiddag 1 december 2019. In samenwerking met auteur Simone Berger en fotograaf, filmer en auteur Armando Ello, bekend

van hun boek 'De lange reis van de Poesaka – Indische tastbare herinneringen'.

Met het thema Tastbare Herinneringen gaan we samen verhalen delen aan de hand van voorwerpen die zijn gekoppeld aan speciale (familie)herinneringen.
Iedereen wordt van harte uitgenodigd om een **POESAKA** mee te nemen, een familie erfstuk ofwel een persoonlijk voorwerp dat in de naoorlogse jaren vanuit Nederlands-Indië of Indonesië op de boot of met het vliegtuig is meegekomen.
Wat vertelt dat voorwerp over jouw familieverleden en identiteit? En, wat is jouw eigen verhaal dat verbonden is aan het voorwerp? Tijdens de Indische Salon gaan we met deze vragen actief aan de slag met het publiek.
Actrice Nel Lekatompessy (o.a. KRUIT! En 'De vrouwen van kamp Westkapelle, 2006) koestert bijzondere herinneringen aan een koekblik van Verkade, die door haar Oma Ne vanuit Ambon werd verstuurd.

Verkade-blik van Oma Ne

Lekatompessy verwerkte herinneringen aan dit koekblik en de tijd dat haar Molukse ouders naar Nederland kwamen in haar solovoorstelling Biskoewit Verkade. Tijdens de Salon speelt Nel Lekatompessy een stuk uit haar voorstelling. Het programma is interactief en wordt gehost door Simone Berger, Armando Ello en Nel Lekatompessy.

Programma
13:00 - Ontvangst
14:00 - Start programma
17:00 - Borrel
18:00 - Einde programma
Locatie: Restaurant Havendorp, Stationsplein 5 in Vlissingen. Gratis parkeermogelijkheden en naast NS-station Vlissingen.
Kosten: € 14,50, dit is inclusief 2 drankjes en snacks tijdens pauze en de borrel na afloop.
Het bedrag graag voorafgaand overmaken aan NL56 INGB 0652221580 t.n.v. Stichting Indisch Herinneringscentrum te Den Haag o.v.v. Indische Salon - Tastbare Herinneringen
Aanmelden: Meld u direct aan voor de Indische Salon - Tastbare Herinneringen

De Indische Salon is een programma van het Indisch Herinneringscentrum.

Museum Sophiahof
Kenniscentrum en bibliotheek
Museumcafé en Museumwinkel

Indië Next

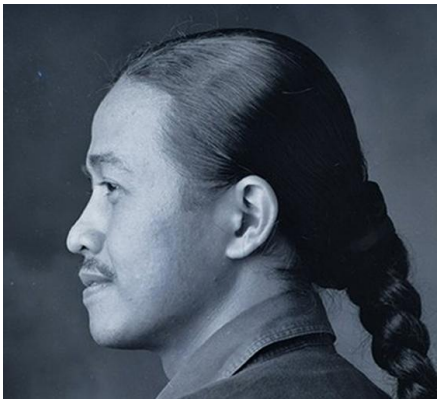
Herinneringen aan en representatie van het verleden raken de kern van het Indisch Herinneringscentrum.
Maar wat wordt er precies herinnerd en wat niet? Welke verhalen krijgen een plek en voor wie spreken ze? Op zaterdag 7 december organiseert het Indisch Herinnerings centrum in Museum Sophiahof 'Indië Next', een programma met lezingen, discussies, dans en muziek over de dynamiek van de herinnering. Over de schurende grenzen tussen de koloniale representaties in Nederland en Indonesië.

Het koloniale verleden
De geschiedenis heeft grenzen getrokken tussen Nederland en Indonesië. De herinneringen aan en opvattingen over de koloniale tijd zijn in Nederland en Indonesië een eigen richting op gegaan, ingebed in overheersende nationale verhalen. Toch worden er grenzen overschreden.
Nederlanders en Indonesiërs doen pogingen het koloniale verleden een plaats te geven, waarin recht wordt gedaan aan verschillende perspectieven.
Indonesiërs schrijven over de koloniale tijd; Indische Neder-

landers gaan op zoek naar hun Indonesische connecties, of zetten zich hier juist vanaf; musea streven naar een 'inclusiever' verhaal dat recht doet aan de complexiteit van dit verleden.

***Indië* Next**
Tijdens **Indië *Next*** onderzoeken sprekers uit Nederland en Indonesië de schurende grenzen tussen de koloniale representaties in Nederland en Indonesië.
Hoofdspreker is de Indonesische auteur **Iksaka Banu**, die verhalen schrijft over de koloniale tijd van Indonesië, vanuit een Nederlands perspectief. Waarom kiest hij nu juist voor deze invalshoek? Welke reacties roept dit op in Indonesië? Andere sprekers zullen het hebben over museale representaties in Nederland en Indonesië, over de gezamenlijke projecten van Indonesische en de Nederlandse en Indische kunstenaars, en over de diversiteit en het gebrek daaraan in herinnering en representatie. Met performances van o.a. singer-songwriter **Shishani** en moderne dans **SAMSARA**.

Reserveren en een compleet programma vindt u op deze site.

Hoofdspreker Iksaka Banu

Terugkerend evenement
Dit programma vindt elke twee jaar plaats (zie hier een impressie van de afgelopen editie) en stond voorheen bekend als *De Dag van de Indische Herinnering*.
Een inhoudelijk programma waarbij vanuit diverse perspectieven worden gereflecteerd op hoe het koloniale verleden vandaag de dag wordt herinnerd en gerepresenteerd. Met altijd een bijzondere hoofdspreker uit Indonesië.

***Over Indië* Next**
Er is een spanningsveld tussen recente maatschappelijke ontwikkelingen en de wijze waarop herinneringen vorm krijgen in representaties. Met **Indië *Next*** geven wij podium aan de diversiteit aan stemmen als het gaat om deze herinneringen, maar vooral ook: hoe komen we samen tot een inclusief verhaal waarin mensen zich gehoord en gerepresenteerd voelen én tegelijk relevant is voor de generaties van nu?

Café Riboet

December is de tijd om bij elkaar te zitten, liefst bij een knapperend haardvuur. Met warme chocolademelk en spekkoek erbij luisteren naar elkaar. Naar **verhalen over stille kracht** en **familiegeheimen**. Naar **Miss Riboet** die last krijgt van **roddels** en achterklap. Naar het fluwelen stemgeluid van **Monica Akihary**, begeleid door de onvolprezen **Niels Brouwer**. Naar het verhaal van de zoektocht naar een **familiegeheim van Pitty Herrmann**. Naar de **geheimzinnige inspiratiebronnen** van de Molukse tattookunstenaar **Joe Patty**. Zing mee met onze Indische Kerstkaraoke van ons vaste combo **Saskia Meijs en Marko Bonarius**. En kom zelf vertellen in onze Verhalenschommel. Over stille kracht, over familiegeheimen, bij ons eigen Riboetvuurtje.

Inloop 13:30 uur, aanvang 14:00 uur, entree: 15 euro inclusief een drankje. Kaarten gaan binnenkort in de verkoop. Kijk op deze site

Webwinkel / museumwinkel ('Gifts & Gadgets')

In onze webwinkel vindt u een selectie van de mooie producten die wij aanbieden bij Museum Sophiahof. Komt u ook eens langs in onze museumwinkel voor het complete aanbod.

WO2 in 100 foto's – help mee en stuur uw foto's in

In het kader van 75 jaar vrijheid gaan Nederlandse provincies, in opdracht van het NIOD, op zoek naar **de 100 meest indrukwekkende foto's van mensen die de oorlogsperiode hebben meegemaakt**. Omdat Nederlands-Indië, Suriname en de Antillen als geheel geen provincies zijn, worden de foto's van mensen uit die oorlogsgebieden verzameld via het **IHC** en **Stichting Pelita**.

Vrijdag 15 november wordt de start van de zoektocht naar foto's uit de oorlogsgebieden in Nederlands-Indië en 'de West' gemarkeerd met een overhandiging van een foto van een Japans interneringskamp aan oud-minister **Ben Bot**.
Beschikt u over fotomateriaal uit die tijd, die beslist in de selectie moet worden opgenomen? Neem dan contact op met ons of met Stichting Pelita.

Bekijk onze website voor meer informatie over 'WO2 in 100 foto's'. **STUUR DIRECT UW FOTO NAAR ONS**

Wordt vriend van het Indisch Herinneringscentrum

Het Indisch Herinnerings-centrum zet zich in om de **geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië** en de gevolgen daarvan door te geven, levend te houden en te onderzoeken wat dit voor huidige generaties betekent.
Dat doen we voor u, maar ook graag samen met u! Als **Vriend** geeft u het Indisch Herinnerings-centrum net even dat **extra steuntje in de rug**. Met een donatie van minimaal € 25. per jaar ondersteunt u ons werk en bent u als Vriend op een speciale manier verbonden aan het **Indisch Herinneringscentrum**. Vrienden hebben bovendien bij ons een streepje voor.

Indisch Herinneringscentrum
DEN HAAG

U ontvangt als welkomstgeschenk het fotoboek 'Het Verhaal van Indië', een sfeerimpressie van de nationale overzichtstentoonstelling 'Het Verhaal van Indië' over de Nederlandse aanwezigheid in Indië, tijdens de Tweede Wereld-oorlog en de periode daarna. Tevens het jeugdboek 'Nooit meer thuis', is een gevoelige jeugd-roman over afscheid nemen van je moederland en aarden in een nieuw land van Martine Letterie. Verder ontvangt u ook eens per jaar een **speciale uitnodiging** alleen voor Vrienden.
Vriend worden kunt u HIER.

Wordt vriend van Stichting Moluks Historisch Museum

Vindt u het belangrijk dat het Molukse culturele erfgoed toegankelijk is en bewaard blijft voor volgende generaties?
Word dan Vriend van Stichting Moluks Historisch Museum.

Met uw contributie maakt u het mogelijk dat Museum Sophiahof haar collecties beheert en presenteert, activiteiten en herdenkingen organiseert en ervoor zorg draagt dat de Molukse geschiedenis en cultuur zichtbaar zijn in de Nederlandse samenleving.

De Vriendenwerkgroep van de Stichting MHM is daarom deze Vriendencampagne gestart. Voor 25 euro bent u Vriend voor een heel jaar. Kiest u ervoor om meer te doneren, dan is dat natuurlijk welkom!
Om kosten te besparen werkt de Stichting MHM niet met een acceptgiro of met automatische incasso. U dient de jaarlijkse contributie zelf over te maken. Het lidmaatschap geldt voor 1 kalenderjaar. U betaalt uw contributie bij aanvang en vervolgens per 1 januari van elk jaar.

Met uw Vriendenlidmaatschap verzekert u zich van:

- Uitnodigingen voor Vriendenbijeenkomsten
- Vooraankondigingen van veel Overige bijeenkomsten, georganiseerd door Stichting MHM
- De digitale Nieuwsbrieven
- Mogelijkheid om deel te nemen aan verrassingsacties (zoals het verloten van boeken)

Wilt u Stichting MHM ook in natura steunen als sponsor door bijvoorbeeld een zaal of faciliteiten ter beschikking te stellen voor onze evenementen of voor producten?
Neem dan contact met ons op via info@museum-maluku.nl
Wij gaan graag met u in gesprek om te kijken wat we voor elkaar kunnen betekenen.
Meer weten over doneren en de fiscale aftrekbaarheid? Alle informatie vindt u hier.
Vriend worden kunt u hier

Museum Sophiahof
Sophialaan 10
2514 JR Den Haag
Tel: 070-2002500

Recept

Ikan Tjolo Tjolo

Een heerlijk gerecht van tonijn in een pittige ketjapsaus.

Ingrediënten:
600 gram tonijnfilet - in vier gelijke stukken gesneden, 1 grote rode ui gesnipperd, 2 stevige tomaten in blokjes, 2 teentjes knoflook, 1 rode peper in schuine ringetjes, stukje gember van 2 cm, geschild en geraspt, sap van 2 limoenen, snufje zout en peper naar smaak, 3 dl. ketjap manis, olie om in te bakken.

Bereiding:
Verhit de olie in een grote koekenpan of hapjespan. Bak hierin de stukken tonijn circa 2 minuten per kant. Beweeg hierbij de stukken voorzichtig over de bodem van de pan om aanbakken te voorkomen. Haal ze uit de pan, dek ze af met

wat alufolie en fruit nu in de olie de gesnipperde ui glazig en doe dan de fijngehakte of geperste knoflook en de geraspte gember erdoor. Schenk dan de ketjap en het limoensap erdoor en breng alles zachtjes aan de kook. Nu de hittebron laag en roer de in kleine blokjes gesneden tomaten en de rode peperringetjes erdoor. Maar af met zout en peper naar smaak. Doe de stukken tonijn weer terug in de pan en lepel wat van de saus erover. Deksel op de pan en laat een minuutje of vijf zachtjes doorwarmen. Leg de tonijn op een schaal en giet de saus erover.

Lekker met witte rijst en boontjes.
Selamat makan.

'Game of GongS' - gamelan fusion concert

Gong Tirta is een Amsterdams gamelanmuziek gezelschap, in 1985 begonnen als traditioneel Balinees orkest onder artistieke leiding van Jeffrey van der Elst. Sinds 1989 staat Renadi Santoso aan het artistieke roer. Onder diens creatieve leiding werd Gong Tirta sinds 2000 meer en meer een groep met een eigen smoel en een uniek concept.

Gong Tirta heeft samengewerkt met componisten Enrique Raxach, Boudewijn Tarenskeen (1987), Ketut Suda Negara (1989 en 2016), Wayan Sadra (1996), Luiz Henrique Yudo, entertainer en zangeres Wieteke van Dort (2005) en de meester verhalenverteller Sahand Sahebdivani (2014).

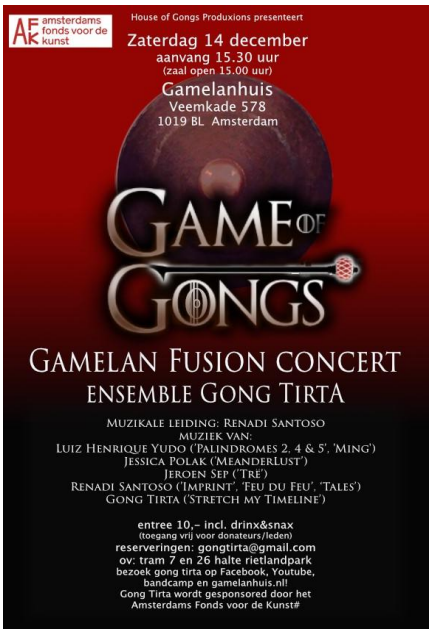

Met traditionele Balinese muziek en dans heeft Gong Tirta in binnen- en buitenland opgetreden (Musique du Monde Stavelot, Festival Musikale Bilbao, Festival Gent, LandsHuter Hofmusiktage). Tevens heeft Gong Tirta in haar inmiddels 34-jarige bestaan veel educatieve, informatieve presentaties gegevens voor jong en oud, o.a. als huisorkest in het Tropenmuseum Amsterdam (2007 - 2009).

De multidisciplinaire jeugdtheatervoorstelling 'Een Kikker in 't Paleis?!' heeft veel succes geoogst in Soeterijn Amsterdam, RASA Utrecht, Tong Tong Fair Den Haag, het International gamelanfestival Bamboo.Bronze.Beats in München en Museum voor Wereldculturen Leiden (2013 - 2019).

Gong Tirta's reputatie als dé gamelangroep voor het jeugdige publiek werd in 2017 nog eens bevestigd met het concert 'Open je Oren' in het Muziekgebouw aan het IJ in Amsterdam.

Inmiddels staat Gong Tirta reeds jaren bekend om haar aansprekende en toegankelijke muziek, eigenwijze aanpak en brede, gevarieerde palet aan originele composities voor gamelan en andere muziekinstrumenten.
Middeleeuwse muziek, jazzpop, folk, prog rock en hedendaagse muziek hebben een plek gekregen in het rijke, veelzijdige repertoire van deze groep die meerdere componisten in haar gelederen telt en volgend jaar haar 35 jarige bestaan hoopt te vieren.

Gong Tirta heeft faam verworven met het begeleiden van poetry, dansers, theatermakers, verhalenvertellers. Maar nu, met het concert 'Game of GongS' laten we voor het eerst puur en in de eerste plaats de muziek voor zich spreken. Muziek in de hoofdrol!

Onze grote dank gaat uit naar het Amsterdams Fonds voor de Kunst en de vele enthousiaste liefhebbers die Gong Tirta steunen als donateur, als lid en/of als (gast) speler. Zonder hun onmisbare bijdrages zou er geen Gong Tirta zijn.
Als u ons werk waardeert en wilt dat Gong Tirta ook in de toekomst haar unieke bijdrage kan blijven leveren aan de culturele samenleving, laat uw muzikale hart spreken en word donateur van stichting Tirta. Uw steun wordt zeer op prijs gesteld!

'Game of GongS – Gamelan Fusion Concert vindt plaats op zaterdag 14 december 2019, aanvang 15.30 uur (zaal open 15.00 uur) – Gamelanhuis, Veemkade 578, 1019 BL, Amsterdam – Entree: € 10,00 (incl. drankje en snackje). Leden & donateurs gratis.
Tickets: gongtirta@gmail.com.
Verdere informatie:
http://www.gamelanhuis.nl/gongtirta_nl/

NICC Magazine Voor iedereen met Indische roots

Nieuw: ‘Indies Tijdschrift’

Nederland is een cultureel-historisch tijdschrift rijker. Vorige maand verscheen het nulnummer van ‘Indies Tijdschrift’. Het blad is een initiatief van de Haagse publicisten Esther Wils en Herman Keppy, die zich al lange tijd bezighouden met de culturele erfenis van het Nederlands kolonialisme. De boodschap is niet te missen: ‘Er is meer dan de gamelan alleen’.

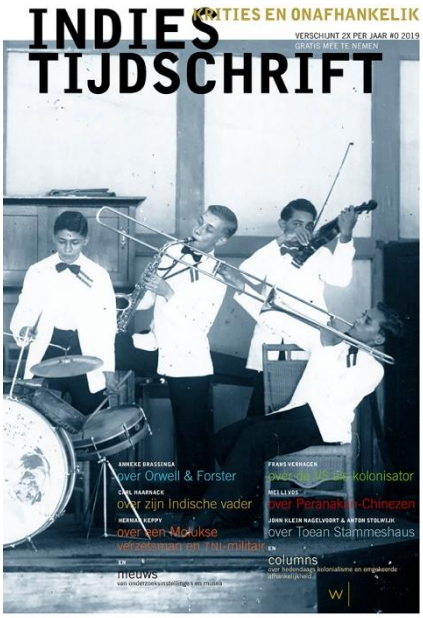
(Post)koloniale geschiedenis en cultuur zijn overal: in romans, monologen, pamfletten, voorstellingen, films en tentoonstellingen, in al dan niet wetenschappelijk onderzoek en juridische gevechten. Maar het ontbreekt daarbij vaak aan begrip van de context, aan geheugen.

De landelijke media laten het onderwerp grotendeels links liggen, of lopen achter de grootste monden aan. Ze zetten er journalisten op zonder voorkennis op dit gebied – er is sterk bezuinigd op specialisten, en op boeken- en cultuursupplementen in het algemeen. Dat leidt tot frustratie in kringen van mensen die er meer van afweten, vanwege beroeps- of ervaringsdeskundigheid.

Indies tijdschrift biedt een podium aan de deskundigheid die wel degelijk bestaat, en de rijkdom van het aanbod die nu grotendeels wordt genegeerd. Het richt zich op alle geïnteresseerde en/of professioneel betrokken lezers.
De naam van het tijdschrift, ‘Indies tijdschrift’, en zijn ondertitel, ‘krities en onafhankelik’, volgen de eigenwijze spelwijze van de grote Indische schrijver en criticus E. du Perron. In zijn geest wordt het blad gemaakt. Een behoorlijke ambitie, maar met de beste denkers op dit gebied in de gelederen moeten we een heel eind komen.

‘Indies’ staat in dit geval bij uitbreiding ook voor de West, *the Indies* en *les Indes*: we rekenen de hele wereld tot ons terrein, en beperken ons ook niet tot de geschiedenis: kolonialisme is nooit verdwenen.

Losse nummers van het *Indies tijdschrift* gaan vanaf 2020 in de boekwinkel € 5,– per stuk kosten. De Athenaeum Boekhandel in Amsterdam houdt het tijdschrift in voorraad en het is vanaf eind april 2020 bij iedere (web)boekwinkel te bestellen.

Een jaarabonnement op *Indies tijdschrift*, met ingang van 2020, kost binnen Nederland € 10,– per stuk (waarbij u de porto dus uitspaart). Voor buitenlandse abonnementen worden wel verzendkosten in rekening gebracht.
U kunt zich abonneren via het formulier op de contactpagina.

Zolang de voorraad strekt
Mocht u het nulnummer niet kunnen afhalen op een van de verspreidingspunten: voor de portokosten van € 3,32 kunt u het toegestuurd krijgen (de verstrekte subsidie voorziet niet in deze service). U ontvangt dan twee stuks – de porto blijft toch gelijk, en dan kunt u er een weggeven!

Het rekeningnummer van de Stichting Indische Cultuur en Kritiek is NL72INGB0008331024. Vermeldt u s.v.p. uw naam en adresgegevens.
NB: het rekeningnummer van SIC&K is niet het nummer waarop u het abonnementsgeld kunt overmaken; abonnees ontvangen t.z.t. een factuur met het juiste rekeningnummer.

Er gaan elk jaar twee afleveringen van *Indies tijdschrift* verschijnen, een in april en een in oktober. Het nulnummer van eind oktober 2019 bevat de volgende inhoud:

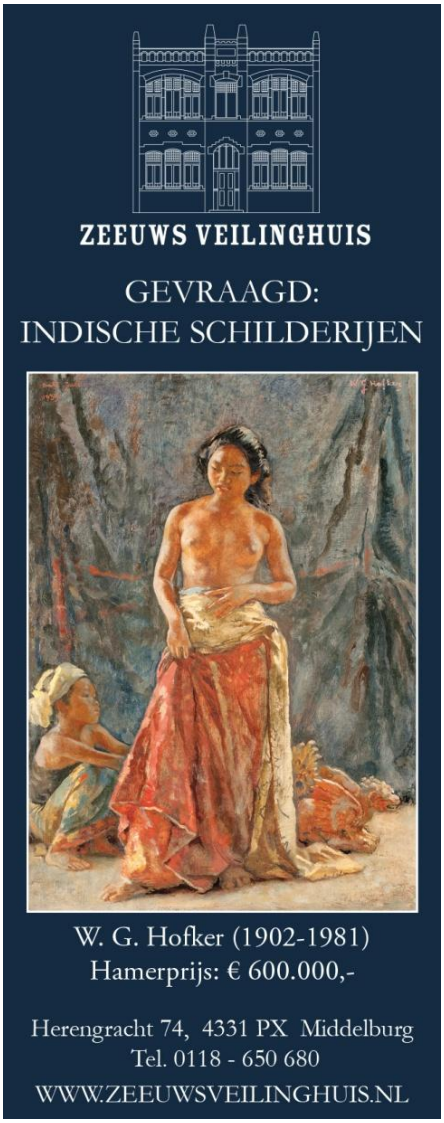
2 Inhoudsopgave, medewerkers en colofon
3 Redactioneel
4 *Molukse zaken* Donald Poetiray, Engelandvaarder, KL-officier en luitenant-kolonel bij de TNI, door Herman Keppy
6 *Anders Indisch* Erich, Indo-Europeaan tegen wil en dank, door Carl Haarnack
7 *Anders Indisch* Mijn ongekende Peranakan-geschiedenis, door Mei Li Vos
8 *Atjeh* Toean Stammeshaus, hoeder van Atjehs erfgoed, interview met John Klein Nagelvoort door Anton Stolwijk
11 *Antillen* Hoe Sint-Eustatius rees naar het wereldtoneel en weer verdween, door Michiel van Kempen
12 *Suriname* De Hindostaanse stadsmiddenstand, door Michiel van Kempen / Bruid & bruidegom, door Esther Wils
13 *Curaçao en Suriname* Curaçao 1945/1963 & De Grote Suriname-tentoonstelling, door Esther Wils
14 *Zuid-Afrika* In Welkom Today domineert het beeld van de nadagen van apartheid, door Siegfried Huigen

15 *Afrika* Gom; Omgekeerde afhankelijkheid, door Dorrit van Dalen
16 *Wereldwijd* De Nederlandse wereldgeschiedenis, door Boudewijn Walraven
18 *Wereldwijd* (Neo)kolonialisme, kapitalisme en de plundering van de natuur, door Steven van Schuppen
19 *Wereldwijd* Amerika is de baas, door Frans Verhagen
20 *Literatuur* Twee Britten, twee buitenstaanders, door Anneke Brassinga / Koloniale kitsch, door Esther Wils
22 *Literatuur* Ondernemende vrouwen, door Esther Wils /Springers stille trom, interview met Veronika Kusumaryati door Anton Stolwijk
24 *Dekolonisatie* Een ervaringsdeskundige veldprediker, door Jonathan Verwey
25 *Van de instellingen* Appels en peren? De meerwaarde van het vergelijken van dekolonisatieoorlogen, door Bart Luttikhuis en Thijs Brocades Zaalberg
27 *Van de instellingen* Het lange koloniale zwijgen, door Matthijs Kuipers
28 *Wetenschapsgeschiedenis* Vier cruciale biologen, door Ad Maas / Dokter Djawa, door Esther Wils en Herman Keppy
29 *Wetenschapsgeschiedenis* Op de deining van de wetenschap, door Herman Keppy
30 *Kunst* In de ban van Bali, door Esther Wils
31 *Op komst* Indies tijdschrift 2020 #1, Inhalen & Internet

Contactadres redactie:
redactie@indiestijdschrift.nl

En ook de nieuwe MOESSON is uit!

(advertentie)

Reparatie van iPhone, iPad en Android. Snel, vakkundig en redelijk geprijsd.
Klik hier voor de aanbieding. Borca-Online / BorcaDen webshop

(advertentie)

Petitie nr. 300 aangeboden aan de Ambassadeur van Japan

Zijne Excellentie Shinzo ABE
Eerste Minister van Japan

(Nederlandse vertaling)

Den Haag, 12 november 2019
Petitie: 300
Onderwerp: De Pacific Oorlog is niet voorbij!

Excellentie,
Elke dag worden we persoonlijk herinnerd aan de 1941-1945 Pacific Oorlog. We lijden onder het verlies van onze vaders, moeders, broers en zusters die, moedwillig, in opdracht van de Japanse militaire macht namens de Keizer, na beestachtig te zijn gemarteld, gedood of verhongerd zijn. In 300 petities verzochten wij de Eerste Minister van Japan om ons te helpen in deze ondragelijke last. We wachten nog steeds op een zinvol antwoord. 300 petities negeren is beledigend, onbeschoft en toont gebrek aan enig respect voor de nabestaanden van de Pacific Oorlog die door uw land zo erbarmelijk hebben geleden.

Eerste Minister,
Hoe kunnen we onze grootouders, onze vaders, moeders, broers en zusters, onze andere familieleden en vrienden vergeten die door de Japanse militairen en hun assistenten zijn gedood? Hoe kunnen we de martelingen en intimidatie vergeten welke we moesten ondergaan in de concentratiekampen of buiten deze kampen? De Pacific Oorlog is voor ons niet voorbij! Japan moet de Internationale Wetgeving accepteren, dat oorlogsmisdaden niet verjaren met een Vredesverdrag en blijvend verantwoordelijk is voor deze oorlogsmisdaden.

Eerste Minister,
De persoonlijke ervaringen van de leden van het bestuur van de Stichting Japanse Ereschulden zijn bekend bij uw Ambassadeur en zijn staf in Den Haag. Voor ons en de leden van de Stichting is de Pacific Oorlog niet voorbij. Onze rouw over onze dierbaren blijft en we proberen met onze trauma's om te gaan . Hoe ouder we worden hoe duidelijker wij ons de gruwel daden van de Japanse militairen herinneren. Wij kunnen niet vergeten. Het is te pijnlijk voor ons. Wij zijn woedend dat, 75 jaar na de Japanse capitulatie in 1945, politiek noch publiekelijk er geen enkel teken is dat Japan toont berouw te hebben over de oorlogsmisdaden gepleegd door het Keizerlijke Leger en Marine gedurende de Pacific oorlog van 1941-1945.

Eerste Minister
Een formeel bewijs van ontvangst van deze 300ste petitie is het minste wat u kunt doen.
De Pacific Oorlog is niet voorbij!

Namens de Stichting Japanse Ereschulden,

J.F. van Wagtendonk
voorzitter

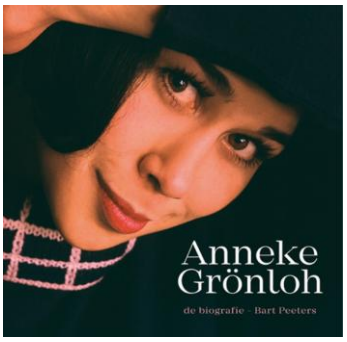
(*Original English version, go to:* Petition # 300: Giri "The Pacific War is not over")

5000 Kamptekeningen uit Nederlands-Indië

In "Het Geheugen Van Nederland" van het Nationaal Archief bevinden zich bijna 5000 tekeningen, gemaakt door gevangenen in de Japanse concentratiekampen in voormalig Nederlands-Indië.
De tekeningen staan op 247 pagina's en bevatten 20 afbeeldingen per pagina.
De LINK naar deze kamptekeningen op de website van Het Nationaal Archief vindt u HIER.

Boekbespreking, *e*-Books, CD & DVD, Presentatie & Signeren

Anneke Grönloh, de biografie – Bart Peeters. Met 10 inch LP met niet eerder uitgebrachte nummers. Hitnoteringen van Suriname tot Singapore, vermeldingen in The Guinness Book of Records, officier in de Orde van Oranje Nassau en met meer dan 30 miljoen verkochte platen, was Anneke Grönloh wereldwijd de succesvolste Nederlandse artiest ooit. Het klinkt als een sprookje, maar zij maakte het waar. Achter

het applaus en haar onvermoeibare glimlach ging echter nog een ander leven schuil. Het ware verhaal van een Indisch meisje, dat geboren werd in het paradijselijke Indische eilandenrijk, haar eerste jaren doorbracht in een Jappenkamp en dat aan de andere kant van de wereld haar plekje moest veroveren. Zij werd Nederlands eerste popidool met een ongeëvenaarde populariteit. Haar liedjes werden ontelbare keren vertolkt van beroemde orkesten tot draaiorgels en door artiesten van naam in binnen- en buitenland. Meer dan 50 jaar wist zij zich te handhaven in een vak waarin veel carrières vaak niet veel langer duren dan een of enkele hits. Ook bij tegenslagen weerde zij zich en vocht ze haar weg terug naar het podium. Het inspirerende verhaal van een sterke vrouw, die dwars door alle trends en ups en downs zichzelf en haar publiek trouw bleef. De auteur en samensteller van de LP, Bart Peeters, bijna 30 jaar lang zowel privé als zakelijk haar rechterhand, werkte jarenlang samen met Anneke aan deze biografie, die niet alleen een portret schetst van een unieke artiest en vrouw, maar tevens een prachtig beeld geeft van meer dan een halve eeuw Nederlandse amusementsgeschiedenis. Een aanrader en niet alleen voor de muziekliefhebbers. *Prijs: € 49,95.*

Aan het licht – Meity Völke. Aan het licht is een poging om innerlijke orde te scheppen in de

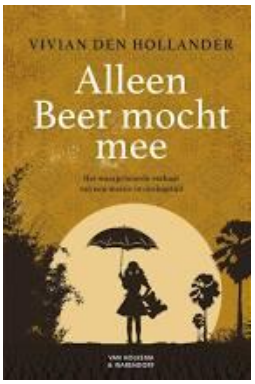
elementen (aarde, lucht, water, vuur). De gedichten zijn ritmisch van aard en als kleine op zichzelf staande universa die ieder voor zich aan hun eigen wetten voldoen. Hoe verhoudt de belevingswereld van de dichter zich tot deze elementen? De balans wordt opgemaakt, een mogelijke verzoening wordt onderzocht, maar vooral ook de mogelijkheid om te ontsnappen. Hier is een dichter aan het woord die wil uitbreken, wil ontstijgen maar zich daarbij tegelijkertijd afvraagt of de weg van het licht wel de juiste is. *Prijs: € 17,99.*

Fiasco van goede bedoelingen – John Jansen van Galen. Stond Nederland in Indonesië werkelijk 'aan de verkeerde kant van de geschiedenis', zoals minister Ben Bot in 2005 verklaarde? Zeventig jaar geleden, op 27 december 1949, draagt een jonge koningin Juliana in het Paleis op de Dam de soevereiniteit over Nederlands-Indië aan Indonesië over. Vier-eneenhalf jaar eerder, op 17 augustus 1945, hebben in een voortuin te Djakarta Soekarno en Hatta de onafhankelijkheid van hun land uitgeroepen. De algemeen aanvaarde mythe wil dat Nederland zich in de tussenliggende jaren krampachtig aan zijn Aziatische kolonie heeft vastgeklampt en deze met zelfs militaire middelen, inclusief de oorlogsmisdaden, probeerde te behouden. In werkelijkheid voert

Nederland vanaf de rede van koningin Wilhelmina op 7 december 1942 een beleid van geleidelijke dekolonisatie, waarvan het doel is dat een Indonesië als een federale staat op voet van gelijkheid in een Unie met Nederland verbonden blijft. In november 1946 hebben Nederlanders en Indonesiërs daarover in het bergoord Linggadjati overeenstemming bereikt. Waarom ging het dan toch zo gruwelijk mis, met 5000 dodelijke slachtoffers aan Nederlandse zijde en minstens 100.000 Indonesische doden als gevolg? Waarom kwam er niets terecht van een Indonesische federatie en bleef die Nederlands-Indonesische Unie een wassen neus? Waardoor was in de jaren vijftig de relatie tussen de voormalige kolonie en het voormalige moederland zo grondig bedorven? Wat had Nederland anders moeten doen? *Verschijnt deze maand. Prijs: € 22,99.*

Alleen Beer mocht mee – Vivian den Hollander. Jeugdboek vanaf 10 jaar. Trudi woont met haar ouders, broer en zussen in Nederlands-Indië. Ze hebben er een heerlijk leven, in een mooi huis aan de zee met een grote tuin. Totdat op een dag de Tweede Wereldoorlog uitbreekt. Het Japanse leger valt Indië binnen en

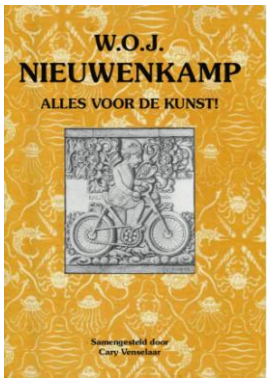
van de ene dag op de andere verandert alles. Zo moeten ze verhuizen naar de stad, omdat het te gevaarlijk os aan de kust. Opeens zijn er overal Japanse soldaten en ook de Indonesische bevolking begint vijandig te doen. Dan wordt Trudi's vader gearresteerd en niet lang daarna wordt de rest van het gezin gedwongen om naar een Jappenkamp te verhuizen. Trudi wil blijven geloven dat ze haar vader ooit terug zal zien, maar het leven in het kamp is keihard en vaak zelfs gevaarlijk. Een aangrijpend verhaal voor de jonge lezers over opgroeien in oorlogstijd; een warm maar niet sentimenteel boek, dat de juiste toon treft van hetgeen zich destijds afspeelde. *Prijs: € 13,99.*

Eelt op mijn ziel – Yvonne Molenaar. Ik ben derde generatie Indo in Nederland. Door de gebeurtenissen die mijn ouders hebben meegemaakt, ben ik gevormd. Ik heb leren leven in Nederland, in mijn achterhoofd wetende dat mijn roots ergens anders liggen, in een land dat al niet meer bestaat. Mijn leven lang ben ik mensen al aan het vertellen dat ik niet Indonesisch, maar Indisch ben en dat dat iets heel anders is. Vroeger wist ik dat ook niet; het was toen niet belangrijk voor mij. Belangrijk was dat wij

hardwerkende, aardige personen werden, die het konden redden in het leven, hier in Nederland. In dit boek vertelt de schrijfster het verhaal van haar familie. Toen ze negen jaar was, kreeg ze tot haar verbijstering te horen, dat haar opa niet haar echte opa was. Lang geleden, in het verre thuisland van haar moeder, had haar oma een andere man gehad, bij wie zij twee kinderen had gekregen. Door een samenloop van omstandigheden dachten de geliefden van elkaar dat de ander was overleden. In dit prachtige verhaal vertelt Yvonne over de grote liefde tussen haar grootouders. En daarmee brengt ze niet alleen een stukje geschiedenis tot leven, tevens geeft ze een helder en persoonlijk inkijkje in het leven van een familie met gemengd bloed. *Prijs: € 17,50.*

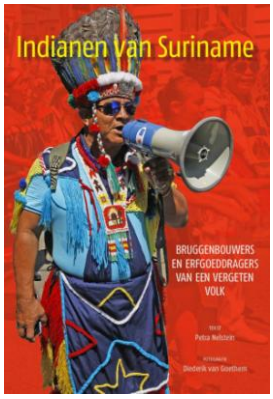
W.O.J. Nieuwenkamp – Alles voor de kunst – Cary Venselaar. Wijnand Otto Jan Nieuwenkamp (1874-1950), telg uit een Amsterdamse redersfamilie, was artistiek buitengewoon veelzijdig. De meesten kennen hem als graficus en kunstschilder, maar hij was ook een begenadigd architect, schrijver, scheepsbouwer, ontdekkingsreiziger, kunstverzamelaar en etnograaf. Hij was

zeer productief en liet vele duizenden minutieus uitgevoerde tekeningen, etsen, houtsneden, litho's en olieverfschilderijen na. Inspiratie voor zijn werk deed Nieuwenkamp op tijdens zijn reizen. Vóór 1897 reisde hij in Nederland en Europa. In Haarlem maakte hij kennis met de Arts & Crafts Movement, die cruciaal is geweest voor zijn eigen kunstzinnige vorming. In de jaren daarna reisde hij naar Java, Bali, Lombok, Alor en Timor, Egypte, Japan, India en China, vaak betrof het jarenlange expedities. Hij bezocht op zijn reizen zesmaal langdurig het eiland Bali. Daar fietste hij rond met zijn tekengerei om zijn indrukken te kunnen vastleggen (een fietsende blanke kunstenaar had men daar niet

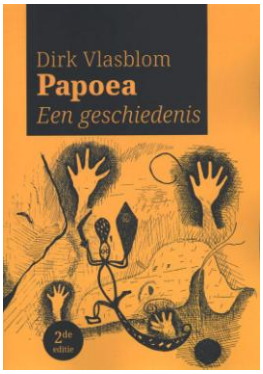
eerder gezien) en verzamelde hij kunstvoorwerpen in opdracht van Europese volkenkundige musea. In tegenstelling tot de heersende tijdgeest in Nederland zag hij de culturele verworvenheden van de Balinezen als hoogstaand en artistiek bijzonder. In 1900 bouwde hij zijn prachtige woon- en atelierschip De Zwerver, waarmee hij met zijn gezin door Nederland, België en Duitsland voer. In 1905 vestigde hij zich in Edam, in 1920 vertrok hij naar Italië, waar hij aanvankelijk rondzwierf en in 1926 in Fiesole een villa kocht waar hij tot zijn dood woonde en werkte. Nieuwenkamp schreef tientallen boeken en artikelen over zijn werk en zijn reizen. In de afgelopen jaren is veel over hem gepubliceerd, maar dit is het eerste boek dat een volledig overzicht geeft van zijn leven en werk. Cary Venselaar was ruim dertig jaar bestuurslid van de Stichting Nieuwenkamp en heeft gedurende deze gehele periode onderzoek gedaan naar deze veelzijdige kunstenaar.

Indianen van Suriname – Bruggenbouwers en erfgoeddragers van een vergeten volk - Petra Nelstein en Diederik van Goethem. Portret van de indianen van Suriname en met name hun huidige manier van

leven. De focus ligt op het Paradistrict, waar indianen deel uitmaken van de moderne samenleving en tegelijk hun tradities willen behouden. Echter, hoe geven erfgoeddragers en jonge bruggenbouwers hier vorm aan? De indianen van Suriname zijn trots op hun land en hun tradities. De vondst van het Penardmanuscript uit 1908 over hun cultuur plaatst dit erfgoed in een nieuw daglicht. Een goede reden om op zoek te gaan naar hun huidige manier van leven. De focus ligt op het Paradistrict, waar indianen deel uitmaken van de moderne samenleving en tegelijk hun tradities willen behouden. Echter, hoe geven erfgoeddragers en jonge bruggenbouwers hier vorm aan? Het resultaat is een uniek boek met schitterende foto's en levendige portretten. Verhalen waarin het warme witte zand van de indiaanse dorpen voelbaar wordt en de kracht van de natuurelementen het leven kleur en geur geeft. Waar de mystiek diep verweven is in het bestaan en in kunst en cultuur tot uiting komt. Petra Nelstein, die zelf is geïnitieerd tot medicijnvrouw, kreeg van haar Surinaamse oom onderricht in verschillende ceremoniële rituelen. Geïllustreerd door de fotograaf Diederik van Goethem. *Prijs: € 19,50.*

Papoea - Een geschiedenis – Dirk Vlasblom. Dit boek van de antropoloog en oud-NRC-redacteur Dirk Vlasblom is het eerste moderne overzichtswerk over de geschiedenis van westelijk Nieuw-Guinea, van de vroegste tijden tot de 21ste eeuw. De auteur baseert zich op gepubliceerd en ongepubliceerd bronnenmateriaal en op talloze interviews met rechtstreeks betrokkenen. In de proloog wordt meteen duidelijk hoe heilsverwachtingen het wereldbeeld van de Papoea's beheersen. Nieuwkomers die opdoken vanaf de 17e eeuw werden door hen dan ook welwillend tegemoet getreden. Slavernij en uitbuiting door de Molukse vorsten was vervolgens hun deel. De Nederlanders eisten het immense gebied op, maar hadden er nauwelijks oog voor totdat het aan het einde van de 19de eeuw tot hen doordrong dat ze het konden verliezen als ze het niet daadwerkelijk onder bestuur brachten. Nieuw-Guinea bleef het 'stiefkind van Indië' tot aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. Na de oorlog nam Nederland de verplichting op zich westelijk Nieuw-Guinea als een goede kolonisator te beheren en de Papoea's te leiden op de weg van ontwikkeling en uiteindelijk naar onafhankelijkheid. Voordat deze inhaalmanoeuvre resultaat kon opleveren, zette Indonesië zijn aanspraken op het gebied kracht

bij met militaire prikacties. Grote internationale druk dwong Den Haag in 1962 de vlag te strijken. Een tijdelijk VN-bestuur maakte uiteindelijk plaats voor een Indonesische gouverneur. Meer dan ooit is westelijk Nieuw-Guinea in de Indonesische tijd een wingewest geworden. De Papoea's bleven aan de rand van de geldeconomie en hun zelfbewustzijn werd gekrenkt door de massale immigratie van Indonesiërs uit andere delen van de archipel. *Prijs: € 95,00 (luxe hardcover) of € 39,95 (paperback).*

De in deze rubriek besproken boeken, CD's en DVD's zijn verkrijgbaar bij de Internet Boekhandel Van Stockum in Den Haag of bij de erkende boekwinkel,tenzij anders vermeld

VAN STOCKUM
INTERNET BOEKHANDEL

Column Een echte 'lovestory' Door Han Dehne

Sriti strijkt de plooien van haar sarong plat. De zon staat hoog en de wandeling naar de kampong is meer dan gemiddeld lang. Ze heeft al een poos een droge keel. Onderweg plukte ze een enkele manga maar nu snakt ze naar een glas koel, helder, verfrissend water.

Ze kijkt naar haar slippers en merkt dat die grijs geworden zijn van het vele stof op de onverharde landweg. Ze strijkt met de slippers langs de achterkant van haar benen en ziet niet dat haar sarong helemaal vol zit met grijze strepen. Ze handelt soms wat tolol en onbedachtzaam. Een beetje binung is ze. Vol verwachting en heel klein beetje bang ook. Net zestien is ze, oudste van een gezin van acht anak anak en begiftigd met een wonderlijke combinatie van genen uit twee geslachten. Ze is echt manis.
De vrouwen in de lange genealogische lijn van haar beide families geven al sinds tijden en zonder onderscheid blijk van haast onwezenlijke vormen van natuurlijke schoonheid.

De ene bloedlijn kenmerkte zich uitgesproken door slanke en zachthuidige vrouwen voort te brengen met een overvloed aan energie en stemmen die klinken als tientallen zilveren klokjes. Vrouwen die, als zijn ze Sirenen, slechts éénmaal in hun leven een onhoorbaar mythisch verlokkingslied aanheffen om de man te verleiden waarvan ze bij de eerste aanblik met zekerheid weten dat hij de ware is.

De andere bloedlijn overtrof dan misschien wel weer de stroom van droombeelden die één of andere gilde van noeste penseellikkers week na week op het canvas probeerden te strijken in hun nooit aflatende poging om de verhevenheid van het vrouwelijke te visualiseren en te vangen in de eenvoud van enkele lijnen.

Deze vrouwen konden zich verheugen in het bezit van prachtig glanzende haren en een verborgen wiegelied in hun bewegingen. Wanneer ze 's ochtends over de aloen wandelden, zich onbewust van de uitwerking van hun verschijning en dromerig kijkend met hun donkere enigszins bijziende ogen, leken ze door de mensen heen te staren en vingen ze de omstanders in een verstild web van betovering.

Zo kwamen ze langs, zo waren ze ook weer weg, de verbaasde passanten in verwarring achterlatend met een onverklaarbaar gevoel van eeuwenoud geluk. Zo was dat gevoel er, zo was het ook weer weg. Dit alles maakte dat de dagelijkse wandeling van deze vrouwen telkens opnieuw in een verrassend en telkens nieuw fenomeen uitmondde: ze schonken heel even het fantasiebeeld van de ultieme vrouw aan de passanten.

De onwaarschijnlijke zekerheid en tegelijk ook vanzelfsprekende onzekerheid van deze gave en de steeds weerkerende betovering verleende deze vrouwen een soort van kristallen mystieke gloed.
Wat maakt dat Sriti bang is, dapper onderweg op deze zwoele middag en vooral toch onbedwingbaar nieuwsgierig naar wat haar te wachten staat? Zijn het de vele verhalen die de ronde doen over Sri Bunthet die haar wil veroveren als zijn nieuwe vrouw. Over zijn onweerstaanbare charme?
Ze weet dat ze verliefd op hem is en als hij dat haar vader zou vragen mag zij best wel zijn levenspartner worden.

Eindelijk is zij aangekomen bij het huis van Sri Bunthet waar hij naar haar staat uit te kijken.
Sri Bunthet staat bekend als een heel beleefde en wat teruggetrokken man. Altijd werd hij versleten voor een eeuwige vrijgezel die zelden omging met alleenstaande vrouwen.
Maar sinds hij Sriti had ontmoet was dat anders geworden. Het leek wel alsof hij betoverd was door Sriti.
Na eerst een aantal toevallige en soms stiekeme ontmoetingen waren ze nu in een fase, zij was immers huwbaar geworden, dat hij begon te verlangen naar meer. Natuurlijk had Sriti dat ook wel gemerkt en ook zij was bereid om aan haar gevoelens toe te geven. Zeker en vooral omdat zij Sri Bunthet als een goede partij zag.

Uiteindelijk kwam het moment dat zij samen, ieder vervuld van hun eigen gedachten, naar de aanwezige tampat gingen.
Sriti was vooral vervuld van het feit dat eindelijk aan haar erotisch getinte verlangens zou worden voldaan.
Beide jongelieden lagen op hun rug met de gezichten naar elkaar te kijken. Sriti lag te wachten op de eerste initiatieven van Sri Bunthet terwijl haar verlangens steeds sterker werden.

En ja hoor, Sri Bunthet sprak zijn eerste bijna magische woorden: "Non, wil je even mijn goeling geven anders kan ik niet slapen. Aduh seg, dese...."

Links4u Interessante, handige, leerzame LINKS voor iedereen

Indopedia, Indische Encyclopedie / Bibliotheek / Indisch erfgoed / naslagwerk over voormalig Nederlands-Indië. https://www.indopedia.nl/

Doorlink-website naar veel Indische en Indisch gerelateerde websites, blogs, personen en onderwerpen. https://linkenindisch4ever.wordpress.com/

Website over online **geschiedenis** van/voor Indische Nederlanders. http://www.indischhistorisch.nl

Organisaties die **archieven** bezitten over de **oorlog in Indië, de Bersiap en dekolonisatie.** https://www.tweedewereldoorlog.nl/bronnen/archieven/indisch-erfgoed

Meer dan **120 titels** over Nederlands-Indië in de **boekenwinkel van Historiek.net.** https://geschiedenis-winkel.nl/nederlands-indie.html

Veel informatie over **schoollespakketten** over voormalig Nederlands-Indië. www.gastdocenten.com

Een ware schat aan foto's in kleur op **Monochrome Specter** uit de Tweede Wereldoorlog in ZO-Azië. blog.livedoor.jp/irootoko_jr/

Het **Indisch Herinneringscentrum** Sophiahof, Den Haag www.indischherinneringscentrum.nl

Moluks Historisch Museum [M.H.M.] Sophiahof, Den Haag http://www.museum-maluku.nl/

Indisch/Moluks **Museum Sophiahof** in Den Haag. https://www.museumsophiahof.nl/

Culturele website voor **Chinese en Chinees-Indische** gemeenschap. https://www.inisiatip.nl

Informatieve website over de beruchte **moord op Chinezen** in 1740 in Indië. http://home.iae.nl/users/arcengel/NedIndie/chinezen.htm

Stichting die ijvert voor erkenning en betaling van **Japanse Ereschulden** door Japan aan WO II slachtoffers http://www.japanse-ereschulden.nl/

Toonaangevend **Indisch maandblad** (glossy). http://www.moesson.nl/

Wie (her)kent deze foto's? Website van het **Tropenmuseum**. http://www.fotozoektfamilie.nl/

Mede-organisator **Themazondagen** op Bronbeek: www.indischerfgoed.nl

Non-profit **online museum** in de Verenigde Staten van Amerika, http://www.eastindiesmuseum.com

Wedsite over **Nederlandse militairen** in Indië 1946-1949. http://www.indiegangers.nl/

Stichting voor en door de **Molukse** gemeenschap: www.muhabbat.nl

Indisch Familie Archief http://www.indischfamiliearchief.nl/

Actuele items en achtergrondartikelen van de **Nederlandse Krijgsmacht.** https://www.nederlandsekrijgsmacht.nl/index.php/nieuws/

De **Jeugdwebsite** van de Oorlogsgraven Stichting (Ned.-Indië). http://www.eenlevenverloren.nl/index.php?go=home.personen@pagenr=1

Een digitaal **Indisch Museum,** https://indischmuseum.wordpress.com

Informatie over de **Nationale Indië-Herdenking** op 15 augustus. www.indieherdenking.nl

Website **genealogisch onderzoek** http://www.stamboomforum.nl/subfora/127/2/21753/0/bronnen_voor_familieonderzoek_nederlands_indie

Links over **Indisch** en **Indonesisch** koken, recepten, cursussen, toko's, restaurants, afhaalmaaltijden, kookworkshops, etc. https://indisch-eten.startpagina.nl

Facebook pagina's over alles wat te maken heeft met Nederlands-Indië en het Indisch erfgoed. https://www.facebook.com/pages/?category=top

Info over boeken, artikelen, TV- en radiodocumentaires plus LINKS over de **Pakan-Baroe Spoorweg**. http://pakanbaroe.my-free.website/

Alle bandjes, foto's en verdere info over **Indorock**. http://indorock.home.xs4al

Taman Indonesia, Het leukste kleine Indonesische dierenpark in Nederland. http://www.taman-indonesia.nl

Online **Aziatische supermarkt**, webshop en 20 fysieke winkels. http://www.orientalwebshop.nl/

Koorenhuis - Den Haag, allerlei cursussen en workshops op het gebied van muziek, dans, theater en kunst. http://www.koorenhuis.nl

Gamelanhuis – Amsterdam. Lessen, workshops en alles over Javaanse en Balinese traditionele Gamelan-instrumenten. http://www.gamelanhuis.nl/

Weblog **"Indische Jeugd-letteren"** Blog van Marjorie van Putten: http://indischejeugdletteren.wordpress.com/over-mij/

Website **Indische Jeugdboeken,** compleet met een bestellink. http://www.antiquariaat-anna.nl/boekek/kameleonboeken

Theatervoorstellingen - Een informatieve website met heel veel voorstellingen, overal in Nederland en voor iedere leeftijd. http://www.kindertheater.nl/

Op zoek naar een **muziekoptreden** bij uw kumpulan? http://www.kwekel-evenementen.nl/indische-artiesten.htm

Kunstbende, Landelijke organisatie met afdelingen in alle provincies voor iedereen van 13 tot en met 18 jaar. http://www.kunstbende.nl

Een **Indische startpagina voor de jeugd:** http://suara-baru-kecil.jouwpagina.nl

Jeugdbieb, erg leuke en informatieve website. http://www.jeugdbieb.nl

Kinderboekenpraatjes. Veel boeken uitzoeken voor elke leeftijdgroep. http://www.kinderboekenpraatjes.nl

Alles over **STIP Jeugdtheater,** over producties, impresariaat, enz. www.stipproducties.nl

Woonzorgcentrum voor Indische en Molukse ouderen 'Raffy'. https://Raffyzorg.nl

Alles over **Papoea websites.** https://Papua.startpagina.nl.

Nieuws en info over/uit **West Papua**. http://www.tanahku.west-papua.nl

Trefpunt Azië – Informatieve website met wetenswaardigheden uit landen in ZO-Azië. https://www.trefpuntazie.com

Indowebshop voor alles voor de keuken, huishoud, kunst, textiel, boeken, sieraden en nog veel meer. http://www.indowebshop.nl/

De Indische Agenda

LET OP! Sluitingsdatum kopij op 10 december 2019

T/m november 2019: Expositie Wayang Revolusi, Kunst in dienst van de vrijheid. Deze tentoonstelling laat zien hoe de Indonesische nationalisten in hun strijd tegen de Nederlandse overheersing de traditionele wayang-theaterkunst als propaganda gebruikten. De hoofdrolspelers zijn de politici en de militairen van de twee partijen, die tegenover elkaar stonden in de onafhankelijkheidsstrijd, zoals de Nederlandse Generaals Spoor en Van Mook, de Indonesische president Sukarno en de vice-president Mohammed Hatta. De poppen zijn gemaakt door poppenspeler en maker: Ki Ledjar Soebroto. Daarnaast komen andere vormen van het Wayangspel aan bod, zoals: Kulit, Golek, Klitik en Topeng.

Locatie: **Poppenspe(e)lmuseum**, Kerkweg 38, 8193 KL Vorchten (Gemeente Heerde). Geopend op: woensdag, zaterdag en zondag 12.00 tot 17.00 uur. Toegang: € 5,50 (volw.) en € 4,50 (3-12 jr). Info: www.poppenspelmuseum.nl

T/m 4 januari 2020: Een familie in de kunst. Drie generaties Ruijs presenteren hun werk op deze tentoonstelling in hun eigen Museum Trees Ruijs, dat is gevestigd in Heerlen in het voormalige CBS-gebouw. Trees Ruijs heeft haar jeugd doorgebracht in Nederlands-Indië, een periode die van veel invloed is op haar schilderkunst. "Het universele karakter van haar werk vormt

de basis van dit museum", aldus Maaike Vonk, dochter van Trees en een van de oprichters van het museum. In deze eerste tentoonstelling staat het werk van Trees, haar man Jan Vonk, twee van hun kinderen en een aantal kleinkinderen centraal. De locatie is: **Carbon6 van Walas,** Kloosterweg 1, 6412CN Heerlen. Opening alle vrijdagen en zaterdagen van 12.00 tot 16.00 uur. Op alle zaterdagen VRIJ parkeren. Toegang: € 6,00 per persoon, Kinderen tot 12 jaar GRATIS entree. Meer info: www.treesruijshuijsmuseum.nl.

T/m 2 februari 2020: De Grote Suriname Tentoonstelling. Een veelomvattende tentoonstelling over Suriname. *De Grote Suriname Tentoonstelling* brengt het meeslepende epos van het land en zijn bewoners met zeer verschillende achtergronden, die samenkwamen in het land. Musea,

archieven en veel particulieren in Suriname en Nederland werkten mee en het verhaal wordt verteld door Surinamers zelf. Een groots verhaal dat de hele cultuurgeschiedenis bestrijkt, van de oudste nederzettingen tot de onafhankelijke republiek van vandaag. Evenmin als voor Nederlands-Indië, wordt in het onderwijs ook nauwelijks aandacht besteed aan Suriname. Dit was dan ook een van de drijfveren achter deze tentoonstelling. De locatie is: **De Nieuwe Kerk**, aan de Dam in Amsterdam. Tijden: ma t/m zo 10.00 – 17.00 uur. Op 25 december en 1 januari gesloten, op 26 december open van 12.00 – 17.00 uur. De **tickets** voor deze Grote Suriname Tentoonstelling zijn **hier** online verkrijgbaar. Veel kortingsmogelijkheden uitsluitend aan de kassa. Alle inlichtingen: klik **HIER**

8 december 2019: Bij Eugenie in de keuken. Elke tweede zondag van de maand is het aanschuiven bij Tante Eus (Yvonne Groeneveld) in haar eigen Werftheater. Al meer dan 40 jaar trekt deze theatermaker volle zalen met haar geheime keukenrecepten, keukenpraatjes, liedjes,

anekdotes en haar keukenroddels Daarin altijd bijgestaan door haar trouwe toeverlaat kokkie Jeffrey van Overeem. Na de voorstelling kunt u dan aan tafel om te genieten van wat er tijdens de voorstelling is bereid, tenminste: als u dit bij reservering van de kaarten heeft aangegeven. De

locatie is: **Werftheater,** Oudegracht 60, 3511AS Utrecht. Aanvang van de voorstelling: 14.30 uur, kassa open vanaf 13.45 uur. Toegang: € 13,00 pp; CJP, U-pas, 55+pas: € 12,00. Reserveren van maaltijd: € 10,00 extra. Dringend verzoek om te reserveren: Tel: 030-2315440, of via de website: https://www.werftheater.nl/winkel of: https://www.yvonnegroeneveld.nl.

25 december 2019: Speciaal Rijsttafelbuffet voor ouderen
Net als de vorige jaren willen we graag met de Kerst iets doen voor de generatie van onze ouders. Graag bieden we Indische ouderen op 1e kerstdag van 14.00 tot 16.00 een gratis rijsttafelbuffet aan. Aanmelden heel graag vóór 15 december via het e-mailadres: tokofrederik@hotmail.com. Vol is helaas vol. Dus meldt u snel aan!

Indonesisch Restaurant
Toko Frederik
Private Dining, Lunch, Take-Away & Catering
Frederikstraat 225
2515LC Den Haag

Hartelijke groeten, namens Toko Frederik Den Haag: Elly en Andrée

Pasar Kalender 2019

(update: 1 nov. 2019)

Februari
16 t/m 24: Amsterdam http://www.istimewa-events.nl

Maart
3, 4: Rijswijk (ZH) www.pasarmalamrijswijk.nl
8, 9, 10: Zwolle http://www.istimewa-events.nl
29, 30, 31: Eindhoven https://www.pasarstellar.nl/

April
20, 21, 22: Rotterdam http://www.istimewa-events.nl
21, 22: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl/

Mei
5, 6: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
17, 18, 19: Roosendaal https://www.facebook.com/maluku-night
18, 19: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl/
18, 19: Sluiskil www.pasarsluiskil.nl.
23 t/m 31: Malieveld Den Haag www.tongtongfair.nl
24, 25, 26: Geleen https://www.pasarstellar.nl/

Juni
1, 2: Malieveld, Den Haag www.tongtongfair.
8, 9, 10: Den Helder https://www.pasarstellar.nl/
15: Wageningen http://www.zinzia.nl
22, 23: Leiden https://www.pasarstellar.nl/
22, 23: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl/
28, 29, 30: Zeist http://www.istimewa-events.nl

Juli
7: Breda www.raffyzorg.nl
13, 14: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl/
24 t/m 28: Steenwijk http://www.istimewa-events.nl

Augustus
10: Oost-Souburg http://www.mae-uku.nl
11 t/m 14: Dordrecht http://www.istimewa-events.nl
17: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl/

September
6, 7, 8: Assen http://www.istimewa-events.nl
14, 15: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl/
20, 21, 22: Den Bosch http://www.istimewa-events.nl
28, 29: Almere www.oscoproductions.nl

Oktober
10 t/m 13: Alphen a/d Rijn http://www.istimewa-events.nl
26, 27: Leek https://www.pasarstellar.nl/

November
9, 10: Rijswijk (ZH) www.pasarmalamrijswijk.nl

December
21 dec. t/m 5 jan.: (behalve 1e Kerstdag en Nieuwjaarsdag)
Arnhem, Burgers Zoo http://www.istimewa-events.nl

Ziet u nog een foutje in deze lijst of heeft u een aanvulling of een aan-/afmelding? Laat het ons weten via e-mail.

Uw pasar aanmelden voor deze lijst ? # info@indisch-centrum-denhaag.nl
ook kleine non-commerciële particuliere en verenigings pasars welkom voor vermelding in deze kalender

Meer dan 120 titels over Nederlands-Indië
Neem eens een kijkje in de uitgebreide boekenwinkel van Historiek.net:
https://geschiedenis-winkel.nl/nederlands-indie.html

Colofon

Maandelijks Digitaal Magazine

Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Hoofdredacteur: Hans Vogelsang
Redactie:
Han Dehne
Ron Kraft
Chinook de Deugd
Columnisten: Han Dehne, Jan Tomasowa
Correspondenten:
Silfraire Delhaye (Indisch Platform)
Jan van Wagtendonk (Japanse Ereschulden)
Yvonne van Genugten (Sophiahof)
Nanneke Wigard (Sophiahof)
Albert van Prehn (Muziek, column)
Sabina de Rozario (Door Blauwe Ogen)
Armando Ello (Hoezo Indo)
Ivo Pabbruwe (New Zealand)

Vormgeving & lay-out: Hans Vogelsang
Technische realisatie & verzending:
Dennis van der Ham
http://www.borca-online.nl/

Verschijning: ca. de 15e van elke maand
Sluitingsdatum kopij en advertenties:
de 10e van elke maand
Advertentietarieven: op aanvraag
Abonnementen NICC Magazine: GRATIS
info@indisch-centrum-denhaag.nl
Postadres: Newtonstraat 660
2562 LA Den Haag - Netherlands

W: www.indisch-centrum-denhaag.nl
: http://indisch-centrum-denhaag.blogspot.com
@: info@indisch-centrum-denhaag.nl

Rabobank IBAN: NL39 RABO 0129 216 836
t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag
BIC: RABONL2U

Overnemen van (delen van de) inhoud is toegestaan, mits met bronvermelding.
© 2019 N.I.C.C. Den Haag

MUSEUM SOPHIAHOF IS GEOPEND
dinsdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur

Toegangsprijzen:
Volwassene: € 9,50.
Kind 0-4 jr.: gratis
Jeugd 5 t/m 18 jr.: € 6,50.
CJP/Veteranenpas/Ooievaarspas: € 6,50
Groepen (> 15 pers.): € 6,50 pp.

Herdenkingssymbool Melati

De Melati, de Indische jasmijn, is het herdenkingssymbool dat u onder andere kunt dragen op 15 augustus.

Prijs: per stuk : € 3,00; per 5 stuks: € 12,50; per 10 stuks: € 25,00
De prijzen zijn incl. administratie- en verzendkosten (Nederland)
Bestellen: http://webshop.indieherdenking.nl/nl/

SHOPDEN
BORCA ONLINE
Borca Computer Online Service
Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

Wilt u familie, vrienden of leden van uw club of vereniging gratis abonnee maken? Gebruikt u dan dit formulier

11.11

NICC Magazine

e-mail adressenlijst

	NAAM	*e*–MAIL ADRES
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

Deze e-mail-adressenlijst 'knippen en plakken' en versturen naar e-mail: info@indisch-centrum-denhaag.nl of printen en versturen per post (voldoende frankeren) naar: Administratie NICC Magazine # Newtonstraat 660 # 2562 LA Den Haag